

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΝΕΚΔΗΜΟΣ

ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΥΠΟ

ΛΟΓΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

ΞΥΝΤΑΞΟΜΕΝΟΝ

Έτος Α'. Έν Αθήναις τήν 31 Δεκεμβρίου 1848. Άρ. 2.

ΙΕΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Περί τής ποιήσεως τών Έβραίων.

Έκ τής κριτικής και φιλολογίας τών αρχαίων Έβραίων δέν υπάρχει έσως κεφάλαιον άλλο, περί τού όποιού εύρισκομεν γεγραμμένα τσαυτα, όσα περί τού πραγματευομένου τήν ποιήσιν αυτών. Άλλ' όμως, καιτοι έρμηνευταί και κριτικοί σοφώτατοι μετά μεγάλης έπιμελείας ένησχολήθησαν και μετά πολλού πόνου ήγωνίσθησαν να έξακριώσωσι περί τούτου βέβαιόν τι και ώρισμένον, αί δυσκολίαι και άμφιβολίαι διέμειναν ειςέτι άνυπέρβλητοι και άλυτοι, και θέλουσιν έσως διαμείνει και τού λοιπού διά τήν παντελή άγνοιαν τής άληθούς προφοράς τής έβραϊκής γλώσσης. Μή διατωθείς μέχρι τών καθ' ήμās χρόνων τής γνησίας τών έβραϊκών προφοράς, δέν είναι δυνατόν ούτε τó εύρησον τών λέξεων αυτών να αισθανθώμεν, ούτε τó μέτρον τών συλλαβών να γνωρίσωμεν, τó όποιον άποτελεί τήν όλην τών στίχων καλλονήν. Ότι δέ έπί τής ποιήσεως τών Έβραίων έτηρείτο, τούλάχιστον έν μέρει, και ή προςωδία, τουτέστιν έμμετρός τις χρόνος τών συλλαβών, γίνεται δήλον έντεϋθεν, διότι έν τοις ποιήμασιν αυτών ποτέ μόν προστίθενται γράμματα έν τέλει τών λέξεων, ποτέ δέ αποβάλλονται τó όποιον πάντως μαρτυρεϊ ανάγκην τινά, εκ τού στίχου ή εκ τού μέτρου τών συλλαβών προσερχομένην.

(Φυλ. Β')

Ἐπίσης ὀλίγα γινώσκουμεν καὶ περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις μελωδιῶν καὶ χορῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἐψάλλοντο τὰ ποιήματα αὐτῶν· διότι δὲν πρέπει παντάπασιν ἄμφισβάλλωμεν, ὅτι συνήθως ἐψάλλοντο, καὶ ἐποιούντο μάλιστα ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο· καὶ ἡ θεία δὲ Γραφή ὁμιλεῖ πολλάκις περὶ χορῶν, εὐχρηστων ἀπαντωμένων ἐπὶ διαφόρων θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἐὰν ἀκούσωμεν τὸν Ἰωσήπον, τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἱερώνυμον λαλοῦντας περὶ τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως, πρέπει σχεδὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ κανόνες αὐτῆς ἦσαν ἔτι γνωστοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν συγγραφέων ἐκείνων. Ὁ Ἰωσήπος λέγει, ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως συντεταγμένοι ᾠδαὶ συνίσταντο ἐκ στίχων ἠρωϊκῶν (α)· προσέτι δὲ καὶ ὅτι ὁ Δαυὶδ συνέταξε διάφορα εἶδη ᾠδῶν καὶ ὕμνων εἰς τὸν Θεόν, τῶν μὲν, εἰς στίχους τριμέτρους, τῶν δὲ, εἰς πενταμέτρους (β). Τοῦ Ἰωσήπου τὴν γνώμην ἠκολούθησαν καὶ ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ Εὐσέβιος (γ), τὸ μὲν, σεβόμενοι τὸν Ἰωσήπον· τὸ δὲ, καὶ ἐξ ἰδίας πεποιθήσεως· διότι ὁ μὲν Ὠριγένης ἦτον ἐγκρατέστατος τῆς ἑβραϊκῆς· ὁ δ' Εὐσέβιος, ἐκ τῶν σοφωτάτων ἀνδρῶν τῆς κατ' αὐτὸν ἐποχῆς.

Ὁ δὲ Ἱερώνυμος (δ) προσέθη ἔτι περαιτέρω· λέγει, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ συνίστανται, ὡς αἱ ᾠδαὶ τοῦ Πινδάρου καὶ Ὀρατίου, ἐκ στίχων ἰαμβικῶν, ἀλκαϊκῶν καὶ σαπφικῶν· πρὸς δὲ τούτοις αἱ ᾠδαὶ τοῦ Δευτερονομίου, τοῦ Ἡσαίου, τοῦ Ἰωβ, καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Σολομῶντος, εἶναι συντεταγμένοι εἰς στίχους ἑξαμέτρους καὶ πενταμέτρους. Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν (ε) σημειοῖ, ὅτι ἡ ᾠδὴ, ἡ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, ἐποιήθη εἰς ἰαμβικούς στίχους ἐξ ὀκτῶ ποδῶν· ὡσαύτως καὶ ὁ Ψαλμὸς ρι' (ζ) καὶ ρμδ' (η)· ὁ δὲ ρι' (θ) καὶ

(α) Ἰουδ. ἀρχαιολ. β.βλ. β'. κεφ. 16. §. 4. «Καὶ Μωϋσῆς ᾠδὴν εἰς τὸν Θεόν, ἐγκωμίων τε καὶ τῆς εὐμενεῖας εὐχαριστίαν περιέχουσαν, ἐν ἑξαμέτρῳ τίνῳ συντίθησι».

(β) Αὐτόθι, βιβλ. ζ'. κεφ. 12. §. 3. «Ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν ἐν πολέμοις ὁ Δαυὶδ δὲ καὶ κινδύων, καὶ βαθείας ἀπολαύων τῶν λοιπῶν εἰρήνης, ᾠδὰς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὕμνους συνέταξε, μέτρον ποικίλου· τοὺς μὲν γὰρ τριμέτρους, τοὺς δὲ πενταμέτρους ἐποίησε.»

(γ) Εὐαγγελ. Προπαρασκ. βιβλ. β'. κεφ. 3.

(δ) Praefat. in Cronica. Euseb.

(ε) Epist. CXXXV. ad Paulam Urbicam.

(ζ) «Μακάριοι ἄνωμοι ἐν ὁδοῖς.»

(η) «Υψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ βασιλεὺς μου.»

(θ) Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου, ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῶν.

ριά (α), εἰς ἰάμβους ἐκ τριποδίας. Ἐν τοῖς Θρήνοις τοῦ Ἱερεμίου παρατηρεῖ εἰδὸς τι σαπφικῶν στίχων ἐκ τριῶν μέτρων. Πάλιν δὲ ἀλλαχοῦ (β) ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ψαλτηρίου ὡς περὶ ποιήματος, συντεθέντος ἐκ λυρικῶν στίχων, ὅποια εἶναι τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου, Ἀλκαίου, Ὀρατίου, Κατούλλου, κ. τ. λ. Ἐν δὲ τῷ Προομιλίῳ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ λέγει, ὅτι μετὰ τὰς λέξεις Ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἐγενήθη (γ), ἔπονται ἑξαμέτροι στίχοι, ἐκ δακτύλων καὶ σπονδαίων συγκείμενοι, καὶ περιέχοντες σποράδην καὶ ἐτέρους πόδας, εἴτινες τὸν αὐτὸν μὲν χρόνον ἔχουσι μετ' ἐκείνων, ἀλλὰ διὰ τὸ διάφορον τῆς γλώσσης οὐχὶ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν συλλαβῶν ποσότητα καὶ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν. Ἐνίοτε δὲ, μὴ θεωρουμένου τοῦ μακροῦ ἢ τοῦ βραχείου τῶν συλλαβῶν χρόνου, παρατηρεῖται, λέγει, ἐν τοῖς ποιήμασιν ὁμοιοτέλευτόν τι, ἢ εὐχῆς τις κατάληξις, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀρέσκονται μόνοι οἱ δεδιδαγμένοι τῆς ποιήσεως τοὺς κανόνας.

Ὁ Φίλων, ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἑσσηίων, βεβαιοῖ, ὅτι ἔχουσι ποιήματα, τὰ ὁποῖα κατέλιπον εἰς αὐτοὺς οἱ ἀρχαῖοι ποιηταί. Τὰ ἔπη αὐτῶν, λέγει, σύγκεινται ἐκ πολλῶν μέτρων καὶ μελῶν· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν εἶναι τρίμετρα, καὶ ἄδουσιν οἱ Ἑσσηῖοι, ὅταν προσφέρωνται θυσίαι, καὶ σπονδαὶ γίνωνται εἰς τιμὴν τοῦ Κυρίου· ἄλλα δὲ ψάλλονται ἐν καιρῷ ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, καὶ ἕτερα πάλιν εἶναι προσδιωρισμένα εἰς τοὺς χοροὺς (δ).

Τὸν αὐτὸν δὲ Ἰωσήφ ὁ Σκαλίηρος, ὁ κατὰ τὴν ις' ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας, δὲν εὗρισκε πόδας ἐν τοῖς στίχοις τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων, ἀλλὰ μάλιστα διίσχυρίζεται, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν, ἐπίσης ὡς καὶ ἡ τῶν Σύρων, Ἀράβων καὶ Ἀβυσηνῶν, δὲν ὑποφέρει τὴν ἐκ τῶν ποδῶν καὶ μέτρων βίαν καὶ στενωχωρίαν (ε).

(α) «Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.»

(β) Epistol. ad Paulin. — καὶ Lib. IX. Commentarii in Ezech. cap. XXX.

(γ) Ἰωβ γ'. 3.

(δ) Φίλ. Περί βίου θεωρητ. §. 10. «Καὶ ἔπειτα ὁ ἀναστάς ὕμνος ἄδει πεποιημένον εἰς τὸν Θεόν, ἢ καινὸν αὐτὸς πεποιηκὸς, ἢ ἀρχαῖον τινα τῶν παλαιῶν προφητῶν. Μέτρα γὰρ καὶ μέλη καταλειπόμενα πολλά ἐπὶ τριμέτρων, προσοδίων, ὕμνων, παρασπονδαίων, παραβωμίων, στατίμων, χορικῶν, στροφῆς πολυστρόφοις εὖ διαμεμετρημένων. — §. 11. Ἐἴτα ἄδουσι πεποιημένους εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους πολλοῖς μέτροις καὶ μέλεσι, τῆ μὲν συνεχῶντες, τῆ δὲ καὶ ἀντιφώνοις ἀρμονίαις ἐπιχειρονομοῦντες καὶ ἐπορχοῦμενοι, καὶ ἐπιθειάζοντες τότε μὲν τὰ προσόδια, τότε δὲ τὰ στάσιμα, στροφῆς τε τὰς ἐν χρεῖα καὶ ἀντιστρόφοις ποιοῦμενοι.»

(ε) J. Scalig. Animadvers. in Chronic. Euseb. p. 7. col. 1. «Nam ut in Hebraico, Syriaco, Arabico, et Abyssino idiomate ulla metri species concipi possit, nemo efficere possit: quia id natura sermonis non patitur.»

Βεβαιῶ δὲ προσέτι ὁ αὐτὸς, ὅτι οὔτε ἐξάμετρος τις στίχος ὑπάρχει ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰώβ, οὔτ' ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ ἰαμβικός τις ἢ ἀλκαϊκός (α).

Τὴν γνώμην τοῦ Σκαλιγέρου ὑπεστήριξεν ὁ Γάλλος κριτικὸς *Στεῦχος ὁ Εὐγουβίνος* (β), εἰπὼν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι οὔτε ἠρωϊκοὺς στίχους ἔχουσιν, οὔτε ἰαμβικούς, οὔτε ἄλλο μέτρον, ὅμοιον τῶν παρ' Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις, ἀλλὰ τοιοῦτό τι, ὅποιον μάλιστα οἱ βάρβαροι ἄδουσιν (γ). Ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν Ἑβραίων ἀπαντῶνται, λέγει, καταλήξεις τινές καὶ πτώσεις, διάφοροι τῶν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, καὶ φράσεις δὲ προσέτι καὶ σχήματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι εὐχρηστα εἰς τὸν λόγον τὸν συνήθη καὶ φυσικόν. Ἡ δὲ ποίησις αὕτη εἶναι, λέγει, ἀπλουστερά, φυσικωτέρα, καὶ εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ ἀξιοπρεπεστερά, ἢ ἡ τεχνικὴ ἐκείνη καὶ βεβιασμένη, ἣτις δυσκόλως ἴσως ἤθελεν ἐκφράσει τὰ θεῖα τοῦ ἁγίου πνεύματος ῥήματα, μὴ παραβλάπτουσα κατὰ τινὰ τρόπον τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐννοιῶν.

Σύμφωνοι μετὰ τοῦ Σκαλιγέρου καὶ Εὐγουβίνου εἶναι καὶ ἄλλοι κριτικοὶ καὶ ἑβραῖστοι, κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἑκατονταετηρίδας ἀκμάσαντες, *Λουδοβίκος ὁ Καπέλιος*, *Μαρτίνος ὁ Μαρτίνιος*, *Σαμουὴλ Βώλιος*, *Οὐασμουθίος*, *Αὔγουστος Πρετ-φερος*· πρὸς δὲ τούτοις καὶ *Οὐγῶν ὁ Γρότιος* (δ), καὶ *Αὔγουστινός ὁ Καλμέτης*.

Ὁ τελευταῖος οὗτος νομίζει (ε), ὅτι ἡ οὐσία τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως ὑφίσταται κυρίως εἰς ζῶηρόν τινα καὶ ὁλονεὶ ἐμψυχον καὶ παθητικόν λόγον, τὸν ὅποιον καλλωπίζουσιν εἰκόνες τολμηραὶ καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐκπληκτικαί· διότι δὲν εἶναι, λέγει, μόνη ἡ σιτουργία ἢ ἀποτελοῦσα τοὺς ποιητὰς, οὐδὲ μόνον τὰ μέτρα τῶν

(α) «De Psalterio magis miror, cum neque in eo, neque in Threnis ullum canticum sit metricis legibus astrictum, sed mere soluta oratio, caractere poetico animata.»

(β) Ἀποθανὼν τὸ 1549 ἔτος.

(γ) «Carmen hebraicum non idem est atque Graecorum et Latinorum; hebraicum nulla tempora, sed numerum duntaxat observat. Itaque neque hebraicum carmen apud Hebraeos extat, neque jambicum, aliaque genera; sed simile quiddam, et quale Barbari diversis ritibus canunt.»

(δ) Commentar. in Luc. I, 48. «Erant enim ῥυθμοὶ Hebraeorum non ἑμμετροί, sed lege soluti, cujusmodi etiam erant, et nunc quoque sunt eorum saltationes.»

(ε) Ἐν τῇ Dissertation sur la poésie des Hébreux, dans le Commentaire sur l'Exode.

ποδῶν, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ποίησιν. Οἱ ἀρχαῖοι, κατ' αὐτὸν, εἶπαν περὶ τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Φλώρου καὶ ἄλλων τινῶν, ὅτι ἐγραψαν εἰς ποίησιν πεζὴν, καὶ ὁ Κυντιλιανὸς ἔκρινε περὶ τοῦ Λουκανοῦ, ὅτι ἔπρεπε νὰ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν ῥητόρων μᾶλλον, ἢ μετὰ τῶν ποιητῶν (α). Παραδέχεται λοιπὸν ὁ Καλμέτης παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τὴν φυσικὴν λεγομένην ποίησιν, ἣτις χωρὶς τέχνης, χωρὶς κανόνων, χωρὶς μέτρων καὶ ποδῶν, ἀλλ' ὅμως μετὰ σφοδρότητος καὶ ζωηρότητος ἐκφράζει ἐννοίας ποιητικὰς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ποιήσεως τῶν Ἑβραίων ἐδόξασαν καὶ ἐγραψαν οἱ ἀρχαιότεροι οὗτοι κριτικοί· κατὰ δὲ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἢ ἑκατονταετηρίδος νέον αὐτῆς σύστημα κατέδειξαν καὶ ἀνέπτυξαν δύο μάλιστα περιβλεπτοὶ τεχνολόγοι καὶ περὶ τὴν τῶν ἀρχαίων φιλολογίαν σοφοί, ὁ ἐν Ὁξωνίῳ καθηγητῆς τῶν ἑβραϊκῶν γραμμάτων Ἄγγλος *Ῥάβερος Λώβθιος* (R. Lowth), καὶ ὁ Γερμανὸς *Ἐρδερους* (Johann Gottfried von Herder)· ὁ μὲν, ἐν τῷ *De sacra poësi Hebraeorum praelectiones* (β)· ὁ δὲ, ἐν τῷ *Vom Geist der ebräischen Poesie* (περὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἑβραϊκῆς ποιήσεως) (γ).

Ὁ Λώβθιος, ἀπορρίπτων τὰς γνώμας τῶν πρὸ αὐτοῦ, παραδέχεται μέτρον τι ἐν τοῖς στίχοις τοῖς ἑβραϊκοῖς, καὶ ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς· ἐκ τοῦ ἴσου μεγέθους τῶν στίχων τῶν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς· ἐκ τῆς χρήσεως ἀσυνήθων τινῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται μόνον οἱ ποιηταί· ἐκ τῆς συντάξεως, ἣτις διαφέρει τῆς ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ εὐχρηστοῦ, καὶ ἐκ τινῶν ποιητικῶν μορίων· ταύτας δὲ πάσας τὰς ποιητικὰς ἀδείας συγχωρεῖ, κατὰ τὸν Λώβθιον, μόνον ὁ ἑμμετρος λόγος.

Ὁ δὲ Ἐρδερους δὲν ἀτπάζεται μὲν κατὰ πάντα τὴν περὶ μετρημένων συλλαβῶν γνώμην τοῦ Λώβθιου, ἀλλ' ὅμως ἀνευρίσκει ἐν τοῖς ἑβραϊκοῖς στίχοις περιόδους τεχνικωτάτας, ὁμοίας πρὸς στεφάνους, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτηδείότητος καὶ κομψότητος πεπλεγμένους, ἢ πρὸς στίχους μαργαριτῶν, ἐν μεγάλῃ τῇ συμμετρίᾳ πρὸς ἀλλήλους προσηρμοσμένων.

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ ἑβραϊκὸς στίχος ἔχῃ μέτρον τι, καθ' ὅλην τὴν κυρίαν αὐτοῦ σημασίαν ἐννοούμενον, θέλει εἶσθαι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ προσδιορίσωμεν τὴν φύσιν καὶ ποιότητα αὐτοῦ· διότι τὸ μέτρον, συνιστάμενον κυρίως εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν ποσότητα τῶν συλ-

(α) «Magis oratoribus, quam poetis annumerandus.»

(β) Oxon. 1783. 4. — Gottingae 1768. II Voll. 8.

(γ) Dessau 1783. 84. — Leipzig 1825.

λαβῶν, προαπαιτεῖ ἀναγκαίως τὴν γνῶσιν τῶν φωνηέντων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ συλλαβαὶ σύγκεινται. Ἄλλὰ μετὰ ποίας τινὸς βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἔχομεν τῶν ἀρχαίων Ἑβραίων τὰ φωνήεντα, ἐνῶ τὰ νῦν αὐτὰ περισιτῶντα σημεῖα ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς νεωτέραν ἐποχὴν; Ἀδύνατον ἄρα ν' ἀποκαταστήσωμεν τὸ ἀρχαῖον μέτρον, καὶ εἰ μᾶλλον τὸν ῥυθμὸν τῶν ἑβραϊκῶν στίχων, εἰάν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑπῆρχε τὸ πάλαι τοιοῦτό τι παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῶν Ἑβραίων.

Τὴν σήμερον ἡ εὐρυθμία τῶν ἑβραϊκῶν στίχων περιορίζεται παρὰ τοῖς ἑβραϊσταῖς εἰς τινὰ συμμετρίαν, τὴν ὁποίαν εὐρίσκουσιν οὗτοι κατὰ τὰ διάφορα μέρη ἢ μέλη τοῦ στίχου, καὶ εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν ἐκφραζομένων ἰδεῶν· τουτέστι, τὰ μέρη ἢ τὰ ἡμιστίχια ταῦτα τοιαύτην ἁρμονίαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα, ὥστε ἕκαστον αὐτῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἄλλο καὶ κατὰ τὴν γραμματικὴν συμμετρίαν τῶν λέξεων, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν περιέχουσιν. Ὡνομάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Λωβθίου ἡ εὐρυθμία αὕτη καὶ ἁρμονία *παραλληλισμὸς* (*parallelismus*), διότι γίνεται μάλιστα ἐκδηλός, ὅταν παραλληλιζῶμεν τὰ ἡμιστίχια πρὸς ἄλληλα.

Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει νὰ περιέχουσι τὰ ἡμιστίχια ἔννοιαν ἢ τὴν αὐτὴν ἐκπεφρασμένην διὰ διαφόρων λέξεων, ἢ ὁμοειδῆ τινὰ αὐτῆς, ἢ ἀντίθετον, διαίρεται καὶ ὁ παραλληλισμὸς εἰς ταυτόσημον, ὁμοειδῆ καὶ ἀντίθετον.

Καὶ ταυτόσημος μὲν παραλληλισμὸς λέγεται, ὅταν τὰ ἡμιστίχια διαφόρους μὲν λέξεις, τὴν αὐτὴν δὲ ἔννοιαν περιέχωσιν· οἷον, Δευτερον. λβ'. 7.

- » Μνήσθητε ἡμέρας αἰῶνος,
- » σύνετε ἔτη γενεῶν γενεαῖς·
- » ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγγελεῖ σοι,
- » τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ ἐροῦσί σοι».

καὶ, Ψαλμ. β'. 3, » Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν,

καὶ, Ψαλμ. γ'. 2, » Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλιβόντές με;

- » πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ».

καὶ, Ψαλμ. ιη'. 8—11. » Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς·

- » ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νήπια·
- » τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα καρδίαν·

» ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς·

» ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος·

» τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.»

Ὁμοειδῆς δὲ, ὅταν τὰ ἡμιστίχια σχετικὰς ἔχουσιν ἐννοίας· καὶ τοιαῦτα εἶναι αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα, γένος καὶ εἶδος, ὄλον καὶ μέρος· οἷον, Ψαλμ. ιδ'. 5.

» Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ,

» καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν·

» ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα».

(αἰτία καὶ ἀποτέλεσμα).— καὶ, Ψαλμ. θ'. 2.

» Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὄλη καρδίᾳ μου·

» διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου».

(ἡ εὐχαριστία καὶ τὰ θαύματα, ἢ αἱ εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ, ἔχουσι λόγον πρὸς ἄλληλα τοιοῦτον, ὁποῖον τὸ ἀποτέλεσμα πρὸς τὴν αἰτίαν).— καὶ, Ψαλμ. θ'. 3.

» Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·

» ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, ὑψίστε.»

(ὁ παραλληλισμὸς κατὰ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος· τουτέστι, θέλω εἰς ὑμνήσει διὰ τῆς φωνῆς, καὶ θέλω ψάλλει πρὸς τὸ ψαλτήριον).— καὶ, Ψαλμ. ριγ'. 5.

» Τί σοί ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἐφυγες;

» καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;»

(ἡ διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης διάβασις τῶν Ἑβραίων ἐπὶ Μωϋσέως, καὶ ἡ διὰ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, εἶναι ὁμοία τινὰ κατὰ τὸ εἶδος γεγονότα, τὰ ὁποῖα παραλληλιζει ἐνταῦθα ὁ ποιητής.)

Ἀντίθετος δὲ παραλληλισμὸς λέγεται, ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου ἀντιτίθεται εἰς τὴν τοῦ πρώτου· οἷον, Ψαλμ. ιδ'. 4.

» Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος,

» τοὺς δὲ φοβουμένους Κύριον δοξάζει·

» ὁ ζυμῶν τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀθετῶν».

καὶ, Ψαλμ. ριγ'. 9. » Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν·

» ἀλλ' ἡ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν».

Πρέπει δ' εἰ νὰ θεωρήσωμεν, μεταξὺ τῶν ἡμιστιχιῶν ἔχει γῶργον ὁ παραλληλισμὸς· διότι ἐν ὀλίγοις τισὶ δὲν ὑπάρχει παντάπασι· οἷον, Ψαλμ. ρι'.

1 » Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὄλη καρδίᾳ μου,

» ἐν βουλή εὐθέων καὶ συναγωγῇ·

2 » μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου,

- » ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ
3 » ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον
αὐτοῦ,
» καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
τοῦ αἰῶνος·
4 » μνεῖαν ἐποίησατο τῶν θαυμασίων αὐτοῦ,
» ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος». κ. τ. λ.

Φυλάττονται δὲ οἱ ἐξῆς κανόνες·

α) Ἐπὶ στίχων, συνισταμένων ἐκ δύο ἡμιστιγίων, τὰ δύο ταῦτα ἡμιστίγια παραλληλίζονται πρὸς ἄλληλα· οἷον, Ψαλμ. κβ'. 1.

- » Κύριος ποιμαίνει με,
» καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει.»

β) Ἐπὶ στίχων, ἐκ τριῶν ἡμιστιγίων συνισταμένων, ἡ τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον πρὸς τὸ δεύτερον παραλληλίζεται, ἡ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ τρίτον· τὸ δὲ λοιπὸν, καὶ πρὸς τὰ δύο συνάμα· οἷον, Ψαλμ. λ'. 2.

- » Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα·
» μὴ κατασχυνθεῖν εἰς τὸν αἰῶνα·
» ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦ με.»

Ἐπου τὰ δύο τελευταῖα ἡμιστίγια παραλληλίζονται πρὸς ἄλληλα ἀντιθέτως· ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα πρὸς τὸ πρῶτον, ὁμοειδῶς·—ἡ Ψαλμ. κβ'. 3.

- » Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν·
» ὠδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης,
» ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.»

Ἔνθα παραλληλίζονται τὰ δύο πρῶτα, καὶ ταῦτα πρὸς τὸ τρίτον.

γ) Ἐπὶ στίχων ἐκ τεσσάρων ἡμιστιγίων, τὸ μὲν πρῶτον παραλληλίζεται πρὸς τὸ τρίτον· τὸ δὲ δεύτερον, πρὸς τὸ τέταρτον· οἷον, Ψαλμ. σ'. 13.

- » Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν
» οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου·
» περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ
» οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι.»

δ) καὶ τελευταῖον, ἐπὶ στίχων, ἐκ πέντε ἡμιστιγίων συγχειμένων, τὰ μὲν δύο πρῶτα παραλληλίζονται πρὸς τὰ δύο τελευταῖα· τὸ δὲ μέσον, καὶ πρὸς τὰ τέσσαρα· ἡ ποτὲ μὲν πρὸς τὰ πρῶτα· ποτὲ δὲ πρὸς τὰ τελευταῖα· οἷον, Ψαλμ. κς'. 9.

- » Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ·
» μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου·
» βοηθός μοι γενεοῦ·
» μὴ ἐγκαταλίπῃς με,

- καὶ Ψαλμ. κβ'. 4. » καὶ μὴ ὑπερίδῃς με, ὁ Θεὸς ὁ σωτήρ μου.»
» Ἐὰν γὰρ πορευθῶ ἐν μέσῳ σιᾶς θανάτου,
» οὐ φοβηθήσομαι κακὰ·
» ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ·
» ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου,
» αὐταῖ με παρεκάλεσαν.»

Σημειωτέον δὲ, ὅτι ἡμιστίγια τινὰ δὲν ἐκφράζονται ἐνίοτε κατὰ τὴν τελείαν τάξιν, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ ἡ σύνταξις τοῦ λόγου· οἷον, Ψαλμ. ρθ'. 5.

» Κύριος ἐκ δεξιῶν σου
» συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.»
τουτέστι· Κύριος στήσεται ἐκ δεξιῶν σου, καὶ συνθλάσει ἐν ἡμέρᾳ κ. τ. λ.

Κατ' ἐξοχὴν δὲ συνεθίζουσιν οἱ ποιηταὶ ν' ἀποσιωπῶσι πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀντιθέσεων τὸ ἀντιτιθέμενον ἡμιστίχιον, ὥστε ν' ἀναπληροῦται καὶ νὰ ἐξυπακούεται τοῦτο ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἄλλου ἡμιστιγίου· οἷον, Ψαλμ. α'. 6.

- » Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων,
» καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται.»

Ἔνθα ἡ πλήρης ἔννοια καὶ τῶν δύο ἡμιστιγίων εἶναι· Ἡ ὁδὸς, αἱ πράξεις τῶν δικαίων εἶναι ἀρεσταὶ εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο εὐδοκίμοισι· τοῦναντίον δὲ, ἡ ὁδὸς, αἱ πράξεις τῶν ἀσεβῶν μισοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅθεν καὶ ἀπολοῦνται, τουτέστι θέλουσιν ἀποτύχει.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ παραλληλισμοῦ. Ἡ δὲ ποιητικὴ τῶν Ἑβραίων γλῶσσα, καίτοι ταλμηροτέρα καὶ ἀνθηροτέρα τῆς τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις ἔθνεσι ποιητῶν, ἀλλ' ὅμως οὐχὶ μόνον δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ καλοῦ καὶ ὠραίου, ἀλλὰ καὶ περιέχει ὕψος, παρὰ πάντων τῶν κριτικῶν καὶ τεχνολογῶν θαυμαζόμενον. Ὁ ποιητικὸς λόγος ἐκδηλοῦται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις διὰ πολλῶν λέξεων καὶ τύπων γραμματικῶν καὶ σχημάτων, τὰ ὅποια σπανιώτατα μὲν ἀπαντῶνται ἐν τῷ πεζῷ, εἶναι δὲ μάλιστα ἐν χρήσει εἰς τινὰ τῶν λοιπῶν σημειτικῶν διαλέκτων. Αἱ εἰκόνες καὶ μεταφοραὶ λαμβάνονται ἐν τῇ ἑβραϊκῇ ποιήσει ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς· ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ βίου, τὸν ὁποῖον ἔζων οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ προπάτορες αὐτῶν ἐκ τῆς γεωργίας, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων.

Τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ παραθαλάσσιου ἄμμος εἶναι εἰκόνες μεγάλης καὶ ἀπειραρίθμου πληθύσεως. Ὅταν τις ὁμιλῇ περὶ μεγάλου στρατοῦ πολεμίων, κατερημούντων καὶ διαφθειρόν-

των τὸν τόπον, μεταχειρίζεται ἐν τῷ λόγῳ εἰκονικῶς χειμάρρους βιαίους καὶ δρμητικούς, ἢ κύματα τῆς θαλάσσης ἠχῶντα, ἢ νέφη πρόξενα χειμῶνος καὶ καταιγίδος. Ἡ εὐδαιμονία εἰκονίζεται ἐγειρομένη ὡς ἡ ἥλιος, καὶ λάμπουσα ὡς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, κατερχομένη ὡς ἡ δρόσος, ἢ ὡς ὁ ὑετός, ὁ ποθητός εἰς τοὺς γεωργούς· ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὡς πῦρ καταναλίσκον καὶ διαφθεῖρον τὸν πονηρὸν, ὅπως ἡ φλόξ καταναλίσκει τὴν τοῦ σίτου καλάμην. Ἡ δυστυχία παραβάλλεται ἐν τῷ εἰκονικῷ λόγῳ πρὸς ἡμέρας νεφελώδεις καὶ σκοτεινάς, καὶ αἱ μεγάλα καὶ ἀπροσδόκητοι κατατροφαί, πρὸς τὴν ἥλιον δύοντα ἐν σταθερᾷ μεσημέρῳ, πρὸς τὸν οὐρανὸν κλονούμενον καὶ τινασσόμενον, πρὸς τὴν γῆν σειομένην καὶ τρέμουσαν, πρὸς τοὺς ἀστέρας σκοτιζομένους καὶ ἐξαφανιζομένους. Αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου καὶ αἱ δρυὲς τῆς Βασάν ἐμφαίνουσιν εἰκονικῶς τὸν ἰσχυρὸν· ὁ φοῖνιξ, τὸν μέγαν· ὁ κάλαμος, τὸν ταπεινὸν καὶ ἀσθενῆ· ἡ βιάτος καὶ ἡ ἄκανθα, τὸν πονηρὸν· ὁ δ' εὐσεβὴς καὶ δίκαιος παραβάλλεται πρὸς ἐλαίαν ἀειθαλῆ, ἢ πρὸς δένδρον πεφυτευμένον πλησίον παραρρέοντων ὑδάτων. Τὸ βασιλεῖον τῶν ζῶων παρέχει ὡσαύτως εἰς τὴν ἐβραϊκὴν ποιῆσιν ἀπείρους εἰκόνας· ὁ λέων, σύμβολον τῆς ἰσχύος, καὶ ἡ ἄρκτος, καὶ ὁ λύκος, καὶ τὰ τοιαῦτα θηρία, εἰκονίζουσι τοὺς τυράννους καὶ τοὺς βιαίους καὶ ἀρπαγὰς ἀνθρώπους· τοὺς δ' ἐναρέτους καὶ εὐσεβεῖς, τοὺς ἀδικουμένους καὶ ὑπομείνοντας, τὸ ἀσθενὲς πρόβατον, τὸ ἀπαγόμενον εἰς τὴν σφαγὴν. Προσέτι δὲ ὁ ῥωμαλέος καὶ ἰσχυρὸς παραβάλλεται πρὸς τὸν τράγον ἢ τὸν ταῦρον τῆς Βασάν· αἱ δὲ δαμάλεις τῆς Βασάν παριστώσιν εἰκονικῶς παρὰ τῷ προφήτῃ Ἄμωσ τὰς πλουσίας καὶ ἡδυσπαθεῖς γυναῖκας· τὸν δὲ λαόν, τὸν ἀποστάτην τοῦ θείου θελήματος, εἰκονίζει ἡ δύστροπος καὶ ἀτίθασσος γυνή. Καὶ ἕτεροι δὲ εἰκόνες παραλαμβάνονται ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ, ἢ ἐκ τοῦ οἰκιακοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου· οὕτως, ἡ θεία δίκη βαρύνει ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, ὡς φορτηγός τις ἄμαξιν, πλήρης σταγῶν· οἱ νεκροὶ καλύπτουσι τὴν γῆν, ὡς ἡ κοπρία ἢ καλύπτουσα τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἄγρων· ὁ ἀσεβὴς σπείρει τὴν ἁμαρτίαν, καὶ θερίζει τὴν δυστυχίαν, ἢ σπείρει ἄνεμον, καὶ θερίζει καταιγίδα. Οἱ λαοί, οἱ πίπτοντες ὑπὸ τὰ ξίφη τῶν πολεμίων, εἶναι ὡς ὁ σίτος ὁ δερόμενος ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου παρίσταται πολλάκις ὡς ποιτήριον μεθύσκον, τὸ ὁποῖον ἐκνεοῖ εἰς τοὺς γενομένους ἀξίους τῆς θείας δίκης· ἡ δὲ φρίκη καὶ ἡ ἀγωνία καὶ στενοχωρία παραβάλλεται οὐχὶ σπανίως πρὸς τὰς ὠδίνους τοῦ τοκετοῦ. Αἱ πόλεις, αἱ κῶμαι, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν, οἱ διεφθαρμένοι καὶ πονηροὶ, εἰκονίζονται ἐν τῇ ἐβραϊκῇ ποιήσει ὡς θυγατέρες ἢ γυναῖκες, αἵτινες διὰ τὴν ἀκολα-

σίαν αὐτῶν γίνονται ἑταῖραι ἢ μοιχαλίδες. Αἱ δὲ ἱστορικαὶ παρομοιώσεις καὶ συγκρίσεις λαμβάνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων, ἐκ τοῦ θαύματος τῆς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου, ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ τῶν τοιούτων. Ἄλλ' ἱκανὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα παραδείγματα· διότι ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατον ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὸ μέγα καὶ ποικίλον πλῆθος τῶν εἰκόνων καὶ μεταφορῶν, τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις οἱ ποιηταί (α).

Τῆς δὲ ἐβραϊκῆς ποιήσεως τὰ εἶδη εἶναι ἕξ· ἡ προφητικὴ, τὸ ἐλεγείον, ἡ διδακτικὴ, ἡ ὠδή, τὸ εἰδύλλιον, καὶ τὸ δράμα.

Α') Ἡ προφητεία (ἑβρ. פְּרוֹפְתָיִם, פְּרוֹפְתָיִם) σχεδὸν πάντοτε ἐκφράζεται διὰ λόγου ποιητικοῦ· διότι πάντοτε εὐρίσκομεν ἐν αὐτῇ τὸν παραλληλισμὸν, τὴν χρῆσιν τῶν ποιητικῶν εἰκόνων, καὶ τὸ τῆς γλώσσης ὑψηλὸν ἐκεῖνο καὶ ἐξοχόν, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ ἀληθεῖς τῆς ἐβραϊκῆς ποιήσεως χαρακτηριστές. Οἱ ἀρχαῖοι προφῆται ἐξήγγελλαν τὰς θείας αὐτῶν προρρήσεις ὑπὸ τὸν ἦχον μουσικῶν ὀργάνων (β)· ὅθεν συμπεραίνομεν, ὅτι μετεχειρίζοντο καὶ γλώτταν ἀνάλογον τοιαύτην, ἣτις ἔπρεπε νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν μουσικήν. Καθὼς κατ' ἀρχὰς, λέγει ὁ Λάμβθιος, ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ποιήσεως ἦτο νὰ ἐγχαράξῃ βαθεῶς εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων τὰς γνώμας καὶ τὰ ἀποφθέγματα τῶν σοφῶν, τὰ περὶ θρησκείας καὶ ἠθικῆς πραγματευόμενα, καὶ νὰ συστήσῃ ταῦτα εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων· οὕτως οὐδεὶς θέλει θαυμάσει, ὅτι καὶ οἱ προφῆται, τῶν ὁποίων αἱ προρρήσεις κατέχουσι βεβαίως κατὰ τὸ εἶδος τοῦτο τὴν πρώτην χώραν, καὶ περιέχουσι τὰ διδακτικώτατα μαθήματα, κατέφυγαν εἰς τὴν τῆς ποιήσεως συνδρομήν, οὐδὲ κατεφρόνησαν βοήθειαν, ἣτις ἔμελλε ν' ἀποβῇ εἰς αὐτοὺς μάλιστα χρησίμη. Ἐχομεν δὲ λαμπρὸν τοῦτου παράδειγμα τὴν προφητικὴν ὠδὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ θεῖαν διαταγὴν καὶ ἐμπνευστὴν ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς, ἵνα μάθω-

(α) Ἀνάγνωθε ἐν πλάτει περὶ αὐτῶν Lowth De sacra poësi Hebraeorum, praelect. XII. — Michaelis Ps. XXIII καὶ ἐφεξ. — Knobel Der Prophetismus der Hebräer, I Bd. S. 362—377. — Herder Ueber den Geist der ebräischen Poesie. — καὶ Munk παρὰ τῷ S. Cahen La Bible, traduct. nouvelle, Tom. XIII. p. 33—37.

(β) Βασιλ. Α'. ἰ. 5. «Καὶ ἔσται, ὡς ἂν εἰσέλθητε εἰς εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσετε χορῶν προφητῶν καταβαινόντων ἐκ τῆς Βαμᾶ, καὶ ἐμπροσθεν αὐτῶν νάβλα, καὶ τύμπανον, καὶ αὐλὸς, καὶ κινύρα, καὶ αὐτοὶ προφητεύοντες.» — Παραλειπ. Α'. κέ. 1. «καὶ ἔσθητε Δαυὶδ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς δυνάμεως εἰς τὰ ἔργα τοῦ υἱοῦ Ἀσάφ, καὶ Αὐμάν, καὶ Ἰθιθού, τοὺς ἀποφθεγγόμενους ἐν κινύραις, καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν κρυβέλλοις.»

σιν αὐτὴν οἱ Ἰσραηλίται καὶ διατηρῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν διὰ παντός (α).

Ὁ γενικὸς δὲ τῆς προφητείας χαρακτῆρ εἶναι νὰ διαγγέλλῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐπελευσομένην ἢ δυστυχίαν καὶ συμφορὰν, ἢ κατὰστασιν τινα εὐτυχεστέραν καὶ μακαριωτέραν· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν φέρει εἰς φόβον καὶ τρόμον· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, εἰς παραμυθίαν.

Β') Ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, τῶν καλλιεργησάντων τὴν ποίησιν, οὐδὲ ἐν σχεδὸν ὑπάρχει, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἔχῃ εἶδος τι ποιήσεως, προσδιωρισμένον νὰ ἐκφράζῃ τὸν θρῆνον καὶ τὸν κλαυθμόν, καὶ νὰ ζωγραφῇ τὴν λύπην. Οἱ πλείστοι ὀνομάζουσι τὸ εἶδος τοῦτο ἐλεγεῖον, ὡς οἱ Ἕλληνες· οἱ δ' Ἑβραῖοι μεταχειρίζονται πρὸς τοῦτο δύο διαφόρους λέξεις, קַיִן (κινὰ) καὶ יָחַד (γεχι), αἵτινες δηλοῦσιν ἀμφότεραι τὸν θρῆνον καὶ τὸν γόον. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἐλεγεῖ-ακοῦ ποιήματος πηγάζει, λέγει ὁ Λάωθιος, ἀναμφιβόλως ἀπὸ τῶν ἐθίμων, τῶν φυλαττομένων ἐπὶ τῶν νεκρωσίων τελετῶν. Εἰς τὸν θρῆνον καὶ τὴν οἰμωγὴν, τὴν παρὰ τῶ νεκρικῶ κραθβάτω τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, παρεδίδοντο οἱ Ἑβραῖοι ὡς ὑπαγορευόμενα μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως, καὶ οὐχὶ ὡς παραγγελόμενα ὑπὸ ἰδιοῦ τινὸς ἔθους, ἢ ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβαλλόμενα· ἀλλὰ τὸ πολὺ τῆς λύπης, καὶ ἡ δόξα, ὅτι καὶ δίκαιον καὶ καθήκον εἶναι νὰ δῶνται τις, ὅσον τὸ δυνατόν, πικρότερον διὰ τὸν θάνατον τῶν οἰκείων, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ γεννηθῇ ἢ συνήθεια νὰ προσκαλῶνται εἰς τὰς κηδείας ξένοι ἀνθρώποι (καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναῖκες), μισθοῦμενοι ἐπὶ χρήμασιν, ἵνα κλαίωσιν. Ἐντεῦθεν δύο εἶδη θρήνου προέκυψαν, τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἠθέλε τις ὀνομάσει φυσικόν· τὸ δὲ, τεχνητόν. Καὶ οἱ μὲν φυσικοὶ θρῆνοι ἄλλο δὲν εἶναι, ἢ στεναγμοὶ καὶ ὄλοφρυμοὶ, ἐκφραζόμενοι διὰ λέξεων γοερῶν, ἀλλ' ἀπλῶν καὶ ἀνεπιτηδεύτων, καὶ ἐν λόγῳ βραχεῖ καὶ συντετημένῳ· οἱ δὲ τεχνητοὶ, προσεγγίζουσι μὲν ἀληθῶς εἰς τοὺς φυσικοὺς, ἀλλὰ δὲν περιορίζονται εἰς ἀπλοῦς μόνον σχελιασμούς, ἀλλ' ἐκφράζουσι τὸ αἶσθημα τῆς λύπης ἔτι ἐπιτατικώτερον καὶ μᾶλλον ἐπιτετηθευμένως, καὶ, ἂν καὶ αἱ περίοδοι αὐτῶν εἶναι ἀπλᾶ καὶ ἀκαλλώπιστοι, φαίνονται ὅμως τεχνηέντως πῶς ἐπεξεργασμένοι· καὶ τοῦτο πάντως, διότι

(α) Δευτερον. λα. 19. «Καὶ νῦν γράψατε τὰ ῥήματα τῆς ᾠδῆς ταύτης, καὶ διδάξατε αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐμβαλεῖτε αὐτὴν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἵνα γένηται μοι ἡ ᾠδὴ αὕτη κατὰ πρόσωπον μαρτυροῦσα ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ.» — 22. «Καὶ ἔγραψε Μωϋσῆς τὴν ᾠδὴν ταύτην ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ.»

ἠκολούθουν ρυθμόν τινα, καὶ, τοῦλάχιστον ἐνίοτε, ἐψάλλοντο πρὸς τὸν αὐλόν (α). Τοῦ πρώτου εἶδους τῶν θρῆνων παραδείγματα εὐρίσκωμεν ἐν ταῖς βίβλοις τῶν Βασιλειῶν (β), καὶ παρὰ τῷ Ἰερεμίᾳ (γ)· τοῦ δὲ δευτέρου ἀπαντῶμεν πολλὰ πολλαχοῦ τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ τοιοῦτο εἶναι μάλιστα τὸ παρὰ τῷ Ἰεζεκιήλ ἐλεγεῖον εἰς τὴν Τύρον καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς (δ), καὶ πολλοὶ προσέτι τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαυίδ· διότι, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Λάωθιον, τὸ ἔκτον, ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἑβδομον μέρος τῶν ἱερῶν τούτων ἁσμάτων εἶναι ὅλως ἐλεγεῖακόν.

Γ') Τῆς διδασκατικῆς ποιήσεως (בְּשֵׁנָה, מאסאל) σκοπὸς εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς. Τὰ δὲ μαθήματα τῶν ἀρχαίων δὲν ἐδιδάσκοντο οὔτε διὰ μακρῶν λόγων, οὔτε διὰ τῆς σκεπτικῆς καὶ ἀναλυτικῆς μεθόδου, ἀλλ' ἔφεραν τοὺς ἀνθρώπους εἰς φρονήματα ὀρθὰ καὶ εἰς πράξεις δικαίας καὶ ἐναρέτους διὰ τῆς εὐθυτάτης ὁδοῦ· διότι οἱ διαπρέποντες κατὰ τὴν εὐφροίαν, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν μακρὰν πείραν μετέδιδαν τὰς γνώσεις αὐτῶν εἰς τοὺς ἄλλους, περιλαμβάνοντες αὐτὰς ἐν μικρῷ τινι ἀριθμῷ παραγγελημάτων καὶ ἀξιωματῶν. Ἄλλ', ἵνα μὴ ἀποβαίνωσι τραχεῖς ὅλως καὶ ἀπότομοι, ξηρὰ μόνον παραγγέλματα προσφέροντες, ἐφρόντιζαν νὰ περιβάλλωσιν εἰς ταῦτα τὸ χάριεν καὶ κομψόν τῆς ποιήσεως ἔνδυμα. Καὶ ἐκ τούτου κυρίως ἐγεννήθη ἡ ποίησις παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. Ὑπάρχουσι δὲ ἐν τοῖς τῆς θείας Γραφῆς βιβλίοις πολλὰ διδασκατικὰ ποιήματα· αἱ Παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος, ὁ Ἐκκλη-

(α) Ματθ. θ'. 18. «Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἔρχον εἰς ἐλθὼν προσεκύνησάντες αὐτὸν, λέγων· ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθεε τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν, καὶ ζήσεται.» 23. «Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλοὺς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς· ἀναχωρεῖτε.»

(β) Βασιλ. Β'. ιθ'. 33. «Καὶ ἐταράχθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὑπερφόν τῆς πύλης, καὶ ἔκλαυσε, καὶ οὕτως εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι αὐτόν· υἱὲ μου Ἀβεσσαλὼμ, υἱὲ μου, υἱὲ μου Ἀβεσσαλὼμ, τίς δὴ τὸν θάνατόν μου ἀντι σοῦ; ἐγὼ ἀντι σοῦ, Ἀβεσσαλὼμ, υἱὲ μου, υἱὲ μου.»—19'. 4. «Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔκρυψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἔκραξεν ὁ βασιλεὺς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· υἱὲ μου Ἀβεσσαλὼμ, Ἀβεσσαλὼμ υἱὲ μου.»—Βασιλ. Γ'. ιγ'. 29. 30. «Καὶ ἦρεν ὁ προφήτης τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἕνον, καὶ ἐπέστρεψεν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ὁ προφήτης, τοῦ θάψαι αὐτὸν ἐν τῷ τάφῳ ἑαυτοῦ, καὶ ἐκόψαντο αὐτὸν, οὐαὶ ἀδελφεῖ.»

(γ) Ἰερεμ. κθ'. 18. «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακείμ υἱὸν Ἰωσία βασιλέα Ἰουδα, καὶ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὐ κόψονται αὐτὸν, ὡ ἀδελφεῖ, οὐδὲ μὴ κλαύσονται αὐτὸν, οἱμοὶ Κύριε.»

(δ) Ἰεζκ. κζ'. κθ'.

σιαστής, τινὲς τῶν Ψαλμῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν οἱ καλούμενοι ἀλ-
φαθητικοί, ἡ Σοφία τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἡ Σοφία Σειράχ. Καὶ
ἡ μὲν βίβλος τῶν Παροιμιῶν εἶναι ἡ τελειοτάτη κατὰ τὸ εἶδος τοῦτο
τῆς ποιήσεως. Ἡ παροιμία, ἣτις ἄλλο δὲν εἶναι, ἡ ἀπόφθεγμα, πρέ-
πει νὰ ἐρεθίσῃ καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ὡς διὰ
κέντρον, εἰσχωροῦσα εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ὄξύ, καὶ οὐχὶ διὰ τὸ διαρκές
τῆς προσβολῆς· διὰ τοῦτο καὶ ἀγαπᾶ μάλιστα σύντομον καὶ βραχεῖαν
τὴν ἔκφρασιν. Ὅσα παραγγέλματα ἂν διδῆς, λέγει ὁ Ὁράτιος, ἅς
ἦναι βραχεῖα, ἐν ἀντιλαμβάνομενος εὐκόλως ὁ νοῦς φυλάττη πιστῶς
τὰ ταχέως λεγόμενα (α). Καὶ αὕτη εἶναι προσέτι ἡ ἔννοια τοῦ Ἐκ-
κλησιαστοῦ, ὅταν λέγῃ, ὅτι τῶν σοφῶν οἱ λόγοι ὁμοιάζουσι τὰ βού-
κεντρα, ἢ τοὺς ἥλους, τοὺς ἐμπεπαρμένους βαθείως (β). Τὴν δὲ
τῆς διδασκτικῆς ποιήσεως ἀξίαν ἀλλιστα παρέστησεν ὁ Σολομῶν
αὐτός, παραβαλὼν τὰς παροιμίας πρὸς μῆλα χρυσοῦ, τὰ ὅποια δια-
σαίνονται λάμποντα διὰ σκεύους τινὸς ἀργυροῦ (γ)· ἔνθα τὸ μὲν
ἀργυροῦν καὶ πολῦτιμον σκεῦος εἰκονίζει τὴν παροιμιακὴν φράσιν·
τὰ δὲ χρυσοῦ μῆλα, τῶν σοφῶν τὰς γνώμας καὶ τὰ ἀπορθέγματα.
—Τὸ δὲ βιβλίον τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ δὲν περιέχει χωριστὰ τινα
γνωμικά, ὡς αἱ Παροιμίας, ἀλλὰ μίαν καὶ μόνην ὑπόθεσιν πραγμα-
τευομένην περὶ τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ματαιότητος. Ἡ
λέξις αὐτοῦ δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλὴ, ἀλλὰ μάλιστα σκοτεινὴ, ἐνιαχοῦ
δὲ καὶ ταπεινὴ, καὶ εἰς τὴν τοῦ πεζοῦ λόγου προσεγγίζουσα· ἀλλ'
ὅμως τὸ βιβλίον δὲν στερεῖται καὶ ποιητικῆς καλλονῆς, ὡς πλη-
ροποροῦμεθα ἐκ τῆς ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ ἀλληγορίας τοῦ γῆρατος.—
Ἡ δὲ Σοφία Σολομῶντος φαίνεται ὅτι συνετάχθη ὑπὸ ἑλλη-
νιστοῦ τινος Ἰουδαίου, ὅστις ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὰ διδασκτικά τῶν
Ἑβραίων ποιήματα. Τὸ ὕψος αὐτῆς εἶναι ἄνισον· ποτὲ μὲν, ἐ-
ξωδηκὸς καὶ ἐμφατικόν· ποτὲ δὲ, πλεοναστικόν, περὶ τὴν χρῆ-
σιν τῶν ἐπιθέτων ἄφθονον, παρὰ τὴν κοινὴν τῶν Ἑβραίων συ-
νήθειαν· ποτὲ δὲ, μέστον, ἢ καὶ γλαφυρόν, ὑψηλόν, ποιητι-
κόν, καὶ φυλάττον καὶ αὐτὸν τὸν παραλληλισμόν. — Τελευταῖον
δὲ ἡ Σοφία Σειράχ εἶναι ἐπιτυχῆς μίμησις τῆς βίβλου τῶν Πα-
ροιμιῶν· διότι μεγάλη ὁμοιότης εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ κατὰ τε τὰ
πράγματα καὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἡ φράσις μάλιστα

(α) Horat. Epist. ad Pison. 335—36.

» Quicquid praecipies, esto brevis; ut cito dicta
» percipiant animi dociles, teneantque fideles.»

(β) Ἐκκλ. ιβ'. 11. «Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα, καὶ ὡς ἥλοι πεφτυγεμένοι,
» οἱ παρὰ τῶν συνθεμάτων ἐδόθησαν ἐκ ποιμένος ἐνός.»

(γ) Παροιμ. κέ. 11. «Μῆλον χρυσοῦν ἐν ὁμίκαφ σαρκίδου, οὕτως εἰπεῖν λόγον.»

ἐπανθεῖ ἐνιαχοῦ λαμπροτέρα, καὶ μᾶλλον ἐπιτετηδευμένη, καὶ εἰς
εἰκόνας καὶ σχήματα πλουσιωτέρα, παρὰ τοὺς κανόνας ἴσως τῆς
διδασκτικῆς ποιήσεως· καὶ τοῦτο παρατηρεῖται πρὸ πάντων ἐν τῇ
κατ' ἠθοποίαν ὁμιλίᾳ τῆς σοφίας (α).

Δ') Ἡ ᾠδὴ (ἡΨ, σιρ) εἶναι ποίημα προωρισμένον νὰ ψάλλεται
ἢ διὰ μόνης τῆς φωνῆς, ἢ καὶ ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὄργα-
νων· τὸ δὲ τέταρτον τοῦτο εἶδος τῆς ποιήσεως ἐγεννήθη ἐκ τῶν πε-
ριχαρῶν αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς εὐγνωμοσύνης, τοῦ ἔρω-
τος καὶ τοῦ θαυμασμοῦ. Ἐὰν σκοπήσωμεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐξῆλθε
τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ παρεσκευασμένον μετὰ λογικοῦ καὶ
πνεύματος τελείου πρὸς τὴν λαλίαν, γινώσκων ἑαυτὸν, καὶ γινώ-
σκων τὸν Θεὸν αὐτοῦ, θέλομεν κατανοήσει εὐκόλως, πῶς τὰ θαυ-
μάσια τῆς δημιουργίας ἔργα ἔπρεπε νὰ κινήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν
ὑπ' εὐγνωμοσύνης αἴεσιν τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' οὐχὶ μόνον τῆς δημι-
ουργίας ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως, ἀλλὰ
προσέτι καὶ τὰ ἱστορικὰ συμβάντα γίνονται ὑπόθεσις τῆς ᾠδῆς.
Οἱ δὲ ἰδιαιτεροὶ αὐτῆς χαρακτῆρες εἶναι τὸ ἡδῦ, τὸ ὑψηλόν, καὶ
μέστος τις ἕτερος, συγκεκραμένος ὑπὸ τοῦ ἡδέος καὶ ὑψηλοῦ. Οἱ
πλεῖστοι τῶν Ψαλμῶν, καὶ ἄλλα ἄσματα τῆς ἁγίας Γραφῆς οὐκ
ὀλίγα ἀνήκουσιν εἰς τοῦτο τῆς ποιήσεως τὸ εἶδος.

Ε') Τὸ εἰδύλλιον συμπεριλαμβάνεται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εἰς
τὸ αὐτὸ ἀνωτέρω εἶδος τῆς ᾠδῆς, καὶ ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Λωθβίου
ὅτι εἶναι ποίημα, κατὰ μὲν τὴν ἔκτασιν μέτριον, ἴσον δὲ καὶ ὁμα-
λόν κατὰ τὸ ὕψος, τὸ ὁποῖον ἀποκλίνει μάλιστα πρὸς τὸ ἡδῦ καὶ
γλαφυρόν· κατὰ δὲ τὴν ὑπόθεσιν, ἀπλοῦν καὶ φυσικόν. Πάντες οἱ
ἱστορικοὶ Ψαλμοὶ, προωρισμένοι εἰς ὕμνον τῶν μεγαλείων τοῦ
Θεοῦ διὰ τῆς διηγῆσεως τῶν συμβάντων καὶ τῶν θαυμάτων, τὰ
ὅποια ἐτέλεσεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ Ἰσραὴλ, ἀνάγονται εἰς τὴν ποι-
ησιν τῶν εἰδυλλίων.

Σ') Τὸ δὲ δράμα εἶναι ποίημα, τὸ ὁποῖον δὲν περιγράφει τὰς
πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ παρεισάγει αὐτὰ τὰ πρόσωπα εἰς τὴν
σκηνήν, καὶ παριστᾷ ταῦτα πράττοντα καὶ λαλοῦντα. Διττόν δὲ
εἶναι τὸ εἶδος τοῦ δράματος· τὸ μὲν, τέλειον, μίαν μόνην πρᾶξιν
περιέχον, ἀληθῆ ἢ πεπλασμένην, ἣτις ἀναπτυσσομένη βαθμηδόν,
τελευτᾷ ἔπειτα εἰς τὴν λύσιν, ὡς ἡ τραγωδία καὶ κωμῶδια· τὸ δὲ,
ἀτελές, τὸ ὁποῖον εἰσάγει μόνον πρόσωπα, ποιεῖ αὐτὰ πράττοντα
καὶ διαλεγόμενα, καὶ περιγράφει αὐτῶν τὰ ἥθη. Τοιαῦτα δραμα-
τικὰ τεμάχια εὐρίσκονται πολλὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ Ψαλμοὶ

(α) Ἐν κεφαλ. κδ'.

δέ τινες καὶ προφητεῖαι περιέχουσι πρόσωπα· ἀλλὰ τὰ πολλοῦ λόγου ἄξια δραματικά ποιήματα εἶναι δύο, τὸ Ἔπος τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον, εἰ καὶ μὴ τέλειον δράμα, ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκομεν ἐν αὐτῷ μίαν καὶ μόνην πράξιν, τῆς ὁποίας τὸ περιεργον προβαίνει αὐξανόμενον μέχρι τῆς λύσεως, εἶναι ὅμως οὐχ ἥτιον δράμα, τοῦ ὁποίου τὰ μὲν διαλεγόμενα πρόσωπα εἶναι ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη· αἱ δὲ περὶ τὴν νύμφην νεάνιδες καὶ οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου, τὰ πρόσωπα τὰ κωφά. Δὲν ὑπάρχει δὲ ποίημα ἄλλο ἡδύτερον καὶ τρυφερώτερον καὶ κομψότερον, παρὰ τοῦτο, ἐξυμνοῦν ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ νομίμου γάμου τὴν ἔνωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. Τὸ δὲ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, μᾶλλον ἐποποιῖα τις ὄν, ὡς περιέχον ποιητικὰς ἀγορεύσεις, ὁποῖαι ἀπαντῶνται καὶ παρ' Ὀμήρω, εἶναι κατὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ποίημα τελειότερον. Ἐὰ μὲν ἦθη καὶ τὰ πάθη τῶν ἐν αὐτῷ διαλεγόμενων προσώπων ζωγραφοῦνται κατὰ τὸν φυσικώτατον καὶ ζωηρότατον τρόπον, τὰ δὲ ἀντικείμενα περιγράφονται δι' εἰκόνων εὐστόχων καὶ ἐπαγωγῶν· τελευταῖον δὲ τὸ ποιητικὸν ὕφος ἐπιλάμπει πανταχοῦ ἀνάλογον πρὸς τὸ ὕφος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑποθέσεως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΤΟΓΟΝΗΣ.

ἢ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ.

Γεωγραφικὴ περιγραφή τῆς Λέσβου.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Μυτιλήνη, πρώτη Λέσβου (50), κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ αἰγιαλοῦ μετὰ τὸ Αἰγίριον κόμης καὶ τοῦ Μαλέα ἀκρωτηρίου, ἀπέχουσα ἀπ' αὐτοῦ ἐβδομήκοντα στάδια. Τῆς πόλεως δὲ ταύτης τὸ ὄνομα γράφεται διτῶς, τοῦ ὕ κατὰ μὲν τὴν μίαν γραφὴν τιθεμένου ἐν τῇ πρώτῃ, κατὰ δὲ τὴν ἄλλην ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ. Περὶ δὲ τῆς διαφορᾶς ταύτης οἱ πλείστοι τῶν σοφῶν κριτικῶν ἐδογματίσαν, ὅτι ἡ γραφὴ *Μυτιλήνη*, ὡς βεβαιουμένη ὑπὸ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν νομισμάτων, πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἡ ἀληθεστέρα, μὴ φρονούντες ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ παρειαξωμεν ταύτην καὶ εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐναντίον τῆς τῶν κωδίκων γραφῆς (51). Εἰς τὰ πλείότερα λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων χωρία εὐρίσκεται ἡ γραφὴ *Μιτυλήνη*, ἀλλ' ἐνίοτε ἀπαντᾶται καὶ ἡ γραφὴ *Μυτιλήνη*. Οὕτως ἔχει ταύτην Στέφανος ὁ Βυζάντιος, λέγων «Μυτιλήνη, πόλις ἐν ἡ Λέσβῳ μεγίστη... ἀπὸ Μυτιλήνης τῆς Μάκαρος θυγατρὸς, ἡ Πέλοπος· οἱ δὲ, ὅτι Μυτίλης ἦν ὁ οἰκιστὴς, οἱ δὲ, ἀπὸ Μύτωνος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Μιτυλήνης, ὅθεν Μυτωνίδα καλεῖ τὴν Λέσβον» Καλλιμαχος ἐν τῷ τετάρτῳ. Παρθένιος δὲ Μυτωνίδας τὰς Λεσβικὰς φησι. Λέγονται καὶ Μύτωνες καὶ Μυωναῖοι καὶ Μυτιληναῖοι. Παρ' Ἡροδότῳ Α, 160 «Μυτιλήνην, Μιτυληναῖοι» καὶ Μιτυληναίων, τὰς ὁποίας γραφὰς ἀποκατέστησεν ὁ Σβεῖγχεύτερος ἀπὸ τῶν χειρογράφων· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ χωρία ἔλα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τὴν γραφὴν ΜΙΤΥΛΗΝ. Ἐν βιβλ. Α. κεφ. 27. «Μιτυληναῖος» εὐρίσκεται, βιβλ. Β'. κεφ. 135. «Μιτυληναῖοι καὶ Μιτυλήνην,» κεφ. 178. «Μιτυληναίων,» βιβλ. Γ', κεφ. 13. «Μιτυληναῖον,» κεφ. 14. «Μιτυληναίων,» βιβλ. Δ', κεφ. 97. «Μιτυληναίων,» βιβλ. Ε', κεφ. 11. «Μιτυληναῖοι, καὶ» Μιτυλήνης» κεφ. 37. «Μιτυλήνην,» κεφ. 38. «Μιτυληναῖοι,» κεφ. 94.

(50) Ἐκχελ. Νομισματ. Μέρ. Α'. Τόμ. 2. σ. 505.

(51) Ἀντικτ. εἰς Θεουκιδ. Γ', 18. Πόππου Κριτικ. Ἐπιστ. σ. 54. Περὶ τῆς διαφορᾶς γραφῆς παραβλητέον Βεσσαλίγγιον εἰς Ἡροδότ. Α', 160. εἰς Διόδ. Γ', 55. Ε', 81. εἰς Ἱεροκλ. Συνέκδημον σ. 686. Οὐδῶν καὶ Δούκερ. εἰς Θεουκιδ. Γ', 25. Βιλλῆισ. εἰς Ἑλλήν. Ἀνέκδ. Τόμ. Β'. σ. 176. Μύλλερ. εἰς Σχολ. Λυκόφρονος Τόμ. Α'. σ. 488. Ρουγκέν. εἰς Οὐέλλ. Πατ. Β', 18. Οὐδενδέρπ. εἰς Σουετῶν. Καῖσ. 2. Ἰσ. Φόσσ. καὶ Τσχ. εἰς Πσμ.π. Μέλ. Β', 7. Καλλάρ. ἀρχ. οἰκουμ. Β', βιβλ., Γ', κεφ. 2. §. 10. ἀρ. 8. Παρβλ. πίνακα Γουδ. ἐν Ἀρχ. ἐπιγρ. σ. 31.

»Μιτυληναίων» καὶ »Μιτυληναῖοι», κεφ. 95. »Μιτυλήνην» καὶ »Μιτυληναίους», βιβλ. ζ'. κεφ. 5. »Μιτυλήνην», κεφ. 6. »Μιτυληναῖοι.» Ἐμμανουὴλ δὲ ὁ Βέκκερος πανταχοῦ σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τοὺς ὁποίους ἐξέδωκε, παρεδέχθη τὴν γραφὴν ΜΥΤΙΑ. καὶ ἀκόμη ἐκεῖ ἔπου οἱ κώδικες γράφουσι ΜΙΤΥΑ. (52). Βλέπε Βέκκερου Θουκυδίδην Ἑυγγρ. Γ. κεφ. 2. (ἐνθα παράδλ. τὰς σημειώσεις τοῦ ἐκ Βερολίνου ἐκδότου) κεφ. 3. 4. 5. 6. 8. 15. 18. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 44. 47. 48. 49. 50. Ἑυγγρ. Δ. κεφ. 52. καὶ 75. Ἑυγγρ. Η. κεφ. 22. καὶ 23. Εἰς τοῦ Δημοσθένους τὸν *περὶ συντάξεως* λόγον σελ. 151. ὁ αὐτὸς Βέκκερος, παρακολουθῶν τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ Παρισιανοῦ κώδικος, τοῦ σσημειωμένου διὰ τοῦ γράμματος Σ, ἔγραψε »Μυτιληναίων», τὴν ὁποίαν γραφὴν ἀποκατέστησε καὶ εἰς τὸν *περὶ τῆς Ῥοδίων ἐλευθερίας* λόγον τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος, σελ. 176. Ἐν δὲ τῷ Ἰσοκράτει σ. 338 ἔγραψεν ὁ αὐτὸς ἐκδότης »Μυτιληναῖοι» ἐν ᾧ πάντα τὰ χειρόγραφα ἔχουσι τὴν ἄλλην γραφὴν »Μιτυληναῖοι». Παράβαλε προσέτι καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῶν Ἀπάντων τοῦ Δημοσθένους σελ. 274. καὶ 441. ἐνθα θέλεις εὐρεῖν παραδεδεγμένας τὰς γραφὰς »Μυτιληνῆς, Μυτιληναίων, Μυτιληναῖοι καὶ Μυτιλήνη». Ἄλλ' ἐν τῷ Ἀντιφῶντι σελ. 49. 50. 51. 63. διετήρησεν ὁ Βέκκερος τὴν συνήθη γραφὴν. Εἰς δὲ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συγγραφέων πανταχοῦ εὐρίσκεται, ὅσον ἐξεύρω, ἡ γραφὴ »Μιτυλ». Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲ συγγραφεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔγραψαν Mitylene, ἐνίοτε ὅμως καὶ Mytilene. Ἐν δὲ Οὐελλεῖω Πατερκούλῳ Β'. 18. διετήρησεν ὁ Ῥουγκένιος ἐκ τῆς ἐξαιρέτου ἐκδόσεως τὴν γραφὴν Mytilenaeorum, ἐν ᾧ ὅμως ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶναι ἀσύμφωνος πρὸς ἑαυτήν· διότι ἐν βιβλ. Α', 4. ἔχει τὴν γραφὴν ἀμφοτέρως τὰς γραφὰς. Βλέπε Πλίν. Φυσ. ἱ. βιβλ. Ε', 30. 31. 33. ΙΘ', 3. Ἡ δὲ γραφὴ Mytilene εὐρίσκεται παρὰ Πομπωνίῳ Μέλα Β', 7. παρὰ Βιτρουβίῳ ὅμως Α', 6. γράφεται Mitylene τὴν αὐτὴν γραφὴν ἔχουσι ὁ Ὁράτιος, ὁ Τάκιτος καὶ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι. Τινὲς τῶν συγγραφέων ἔχουσι τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸν πληθ. ἀριθμὸν, παραδ. χάριν ἡ Λιβίου ἐπιτ. 89. Σουετῶν. Καισ. 2. Τιβ. 10. καὶ Ὑγίν. μυθ. 221. Παράβαλε περὶ τούτου τὸν Γατατόνιον εἰς Κικέρ. λόγ. πρὸς Ῥουλλ. Β, 16. ἐν ἀρχῇ.

Τὰ δὲ νομίσματα πάντα ἔχουσι ΜΥΤΙ. ὡσαύτως καὶ ἐν ἐπιγρ. παρὰ Γρουτ. ἀριθ', κεῖται ΜΥΤΙΑΗΝΑ. Εἰς τὸ τῆς Πάρου μάρ-

(52) Τὸ αὐτὸ βλέπω πράξαντα καὶ τὸν Γαισφόριον ἐν Ἠροδότῳ.

μαρον ἐπ. λέ. ἀναγινώσκεται ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ. οὕτω καὶ παρὰ Πομπωνίῳ ἐπιγρ. Α, 4, 6. σ. 46 καὶ παρὰ Γρουτερ. υοδ', 8. Qui Mitylenis negotiantur, ἦτοι «οἱ ἐν Μιτυλήνῃ τὴν ἐμπορίαν μετερχόμενοι.»

Συνίστατο δὲ ἡ Μυτιλήνη ἐκ δύο μερῶν, τοῦ μὲν ἀρχαίου, τοῦ δὲ νεωτέρου· καὶ ἡ μὲν ἀρχαία πόλις ἔκειτο ἐπὶ νησιδίου, ἀποχωρισμένου τῆς ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀέσθου κειμένης ἀρχαίας πόλεως δι' εὐρίπου διαβρόντος, ὅστις τανῦν κατεχώσθη, ὡς λέγεται, εἰς ξηρὰν (53). Ἡ δὲ νῆσος αὕτη ἀπειτέλει διπλοῦν λιμένας, τὸν μὲν, νότιον· τὸν δὲ, βόρειον. Στράβ. ΙΓ', σ. 617. «Ἐχει δὲ ἡ »Μιτυλήνη λιμένας δύο—πρόκειται δ' ἀμφοῖν νησίον, μέρος τῆς »πόλεως ἔχον αὐτόθι συνοικούμενον.» Θουκυδίδης (Γ', 6.) «Οἱ δὲ »Ἀθηναῖοι—ξυμμαχούς τε προσεκάλουν—καὶ περιορμιστάμενοι »τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως, εἰτείχισαν στρατόπεδα δύο ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως καὶ τοὺς ἐφόρους ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς λι- »μέσιν ἐποιούντο.» Περὶ δὲ τοῦ νοτίου λιμένος οὕτω γράφει ὁ Στράβων· «Ὁ νότιος κλειστός τριήρεις καὶ ἐν ναυσὶ πεντήκοντα», τὸ ὅποιον χωρίον ὁ Βεσσαλέγγιος, παρὰ Διοδώρ. ΙΓ', 79, ἐπιστηριζόμενος εἰς τὸ τοῦ Γεωγράφου ΙΔ'. σ. 656 (ἔπου ἀναγινώσκωμεν «Ἔῖτα Κνίδος, δύο λιμένας ἔχουσα, ὧν τὸν ἕτερον κλειστὸν »τριηρικὸν καὶ ναύσταθμον ναυσὶν εἰκοσιν») διώρθωσεν ὡς ἐφεξῆς· «ὧν ὁ νότιος κλειστὸς τριήρεσι καὶ ναύσταθμον ναυσὶ πεντήκοντα.» Ἐγὼ ὅμως νομίζω, ὅτι ὁ Στράβων ἔγραψε «κλειστός τριηρικὸς (ἢ τριηρετικὸς) ναυσὶ πεντήκοντα», ἦτοι, «λιμὴν χωρητικὸς πενήκοντα τριήρων». Ὁ δὲ Σιοασέλλος φρονεῖ, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου τοῦ Γεωγράφου, τὸ ὅποιον λέγει διεφθαρμένον, εἶναι ἡ ἐξῆς· «ὁ νότιος λιμὴν, ἄπλωτος εἰς τὰς τριήρεις, προσφέρει εἰς πενήκοντα ναῦς ἀσφαλῆ ἔρμον (54)» διότι εἰς ἐκεῖνον τοῦλάχιστον τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ὁ περιηγητὴς οὗτος εἶδε τὴν πόλιν, ὁ νότιος λιμὴν δὲν ἐθάσταζεν εἰ μὴ μόνον πλοιάρια, καὶ οὐδεμίαν ἀπόδειξις, λέγει, ὑπῆρχεν, ὅτι τὰ ὕδατα αὐτοῦ, προϊόντος τοῦ χρόνου, ὀλιγόστευσαν. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν νομίζω ἀπίθανον, ὅτι μετεβλήθη ἡ τοῦ λιμένος φύσις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος μέχρι τῆς σήμερον· καὶ ἡ λέξις κλειστός δὲν δύναται νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸ τριήρεισι, ἀλλὰ σημαίνει, ὅτι καὶ ὁ νότιος λιμὴν ἐπίσης καθὼς καὶ ὁ βόρειος ἦτο κεκλεισμένος ὑπὸ τείχους, τοῦ ὁποίου τὰ ἔχνη, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ αὐτόπται, σώζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

(53) Σιοασέλλ. Τόμ. Α', σ. 84.

(54) Σ. 83. Συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ ὁ Φαλκόνερος ἐν ταῖς εἰς τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος σημειώσεις.

Ὁ δὲ βόρειος λιμὴν κατὰ τὸν Στράβωνα ἦτο «μέγας καὶ βα-
 θύς χώματι σκεπαζόμενος». Καὶ τούτου δὲ τοῦ τείχους, ἡ χώ-
 ματος κατὰ τὸν Στράβωνα, μέγα μέρος διειρηθήη, κατὰ τὰς μαρ-
 τυρίας τοῦ Ποκοκκίου, τοῦ Σιρασέλλου καὶ ἄλλων. Μνημονεύουσι
 δὲ τῶν τόπων τούτων ὅ,τε Ξενοφῶν καὶ ὁ Διόδωρος κατὰ τὴν ἐξι-
 στήρησιν τῶν συμβάντων τὸ εἰκοστὸν ἔκτον ἔτος τοῦ Πελοποννη-
 σιακοῦ πολέμου. Διότι ὁ μὲν Ξενοφῶν (Ἑλλην. Ἱστορ. Α, 6.), δι-
 ηγηθεὶς τὰ κατὰ τὴν ὑπὸ Καλλικρατίδου ἄλωσιν τῆς Μεθύμνης,
 ἐξακολουθεῖ ὡς ἐφεξῆς· «Κόνωνι εἶπεν, ὅτι παύσει αὐτὸν μοιχῶντα
 » τὴν θάλατταν. κατιδὼν δὲ αὐτὸν ἀναγόμενον ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, ἐ-
 » δῶκεν, ὑποτενόμενος τὸν ἐς Σάμον πλοῦν, ὅπως μὴ ἐκεῖσε φύ-
 » γοι. Κόνων δ' ἔφυγε ταῖς ναυσὶν εὖ πλεούσαις, διὰ τὸ ἐκ πολλῶν
 » πληρωμάτων ἐς ὀλίγας ἐκλελέχθαι τοὺς ἀρίστους ἐρέτας, καὶ
 » καταφεύγει ἐς Μιτυλήνην τῆς Λέσθου, καὶ ξὺν αὐτῶ τῶν δέκα στρα-
 » τηγῶν Λέων καὶ Ἐρασινίδης. Καλλικρατίδας δὲ ζυνεισέπλευσεν
 » ἐς τὸν λιμένα, διώκων ναυσὶν ἑκατὸν καὶ ἐβδομήκοντα. Κόνων
 » δὲ, ὡς ἔφθη ὑπὸ τῶν πολεμίων κατακωλυθεὶς, ἀναγκάσθη ναυ-
 » μαχηθῆναι πρὸς τῷ λιμένι καὶ ἀπώλεσε ναῦς τριάκοντα· εἰ δ' ἄν-
 » θρες ἐς τὴν γῆν ἀπέφυγον· τὰς δὲ λοιπὰς τῶν νεῶν, τετταρά-
 » κοντα οὕσας, ὑπὸ τῷ τείχει ἀνείλκυσε. Καλλικρατίδας δὲ, ἐν τῷ
 » λιμένι ἔδριμάμενος, ἐπολιόρκει ἐνταῦθα, τὸν ἔκπλοον ἔχων· καὶ
 » κατὰ γῆν μεταπεμψάμενος τοὺς Μηθυμναίους πανδημίει, καὶ ἐκ
 » Χίου τὸ στράτευμα διεβίβασε· γρήματά τε παρὰ Κύρου αὐτῷ
 » ἤλθεν. » Ὁ δὲ Διόδωρος ΙΓ', 77. 78. διηγείται, ὅτι ὁ Κόνων,
 ἠττηθεὶς εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ λιμένος κατὰ τοῦ Καλλικρατίδου συγ-
 κροτηθεῖσαν ναυμαχίαν, κατέφυγεν εἰς Μιτυλήνην, ἔχων τεσ-
 σαράκοντα τριήρεις· αἱ δὲ λοιπὰ τριάκοντα τῶν Ἀθηναίων τριή-
 ρεις κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Λέσον, τὰς ὁ-
 ποίας ἐγκαταλιπόντες οἱ ἀποτελοῦντες τὰ πληρώματα στρατιῶται
 διεσώθησαν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν πόλιν· μεθ' ὃ ὁ Καλλικρατίδας, κατὰ
 τὴν διήγησιν τοῦ αὐτοῦ Ἱστορικοῦ (κεφ. 79), μετὰ μακρὸν καὶ σφο-
 δρότατον ἀγῶνα κυριεύσας τὸν λιμένα τῆς Μιτυλήνης, τὸν ὅποιον ὁ
 Κόνων εἶχεν ὀχυρῶσαι δι' ἰσχυρῶν ἀποσκευῶν, «ἐκβιάσας τὴν δύ-
 ναμιν, περιστρατοπέδευσε τὴν πόλιν καὶ πανταχόθεν προσβολὰς
 ἐποίητο». Καίτοι δὲ εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Διο-
 δώρου ἀπαντῶμένον τινα σκοτεινὰ, ἐκεῖνο ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι
 ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ βορείου λιμένος. Διὰ τῶν λέξεων δὲ πρὸς τῷ λι-
 μένι φαίνεται, ὅτι ὁ Ξενοφῶν, ὅστις διηγείται ὅτι ὁ Κόνων ἀπώ-
 λησεν ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ λιμένος τριάκοντα ναῦς, σημαίνει τὰ ἐν-
 δότερα τοῦ λιμένος τῆς Μιτυλήνης, τὰ ὅποια περιέβρεχον αὐτὰ τὰ

τείχη τῆς πόλεως· ὁ δὲ Διόδωρος, διηγηθεὶς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐ-
 διώχθησαν ὑπὸ τοῦ Καλλικρατίδου ἐξ ὧν κατεῖχον θέσεων, προσ-
 θέτει «ὧν συμφυγόντων εἰς τὸν ἐν τῇ πόλει λιμένα, διέπλευσε τὰ
 » διαφράγματα, καὶ καθωμίσθη πλησίον τῆς πόλεως τῶν Μιτυ-
 » ληναίων. Ὁ γὰρ εἰσπλους, ὑπὲρ οὗ διηγωνίζοντο, λιμένα μὲν
 » εἶχε καλὸν, ἐκτὸς δὲ τῆς πόλεως ἔστιν. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχαία πό-
 » λιν μικρὰ νησὸς τίς ἐστίν· ἡ δ' ὕστερον προσοικισθεῖσα τῆς ἀν-
 » τιπέραν ἐστὶ Λέσθου· ἀνά μέσον δ' αὐτῶν ἔστιν εὐριπος στενός,
 » καὶ ποιῶν τὴν πόλιν ἰσχυράν». Συμφωνῶ δὲ καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ
 Σιρασέλλου, κρίνοντος καὶ τοῦτο τὸ χωρίον τοῦ Διοδώρου δυσνό-
 ητον καὶ νομίζοντος, ὅτι διὰ τῶν λέξεων «ὧν συμφυγόντων εἰς τὸν
 ἐν τῇ πόλει λιμένα» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τοὺς Ἀθηναίους ἀπο-
 συρθέντας εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ λιμένος ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη. Λέγει
 δὲ ὁ Διόδωρος, ὅτι ὁ εἰσπλους τοῦ λιμένος ἦτο ἐκτὸς τῆς πόλεως,
 διότι ἀπέιχεν ἀπὸ τῶν τειχῶν μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ λι-
 μένος, εἰς ὃ κατέφυγεν ὁ Κόνων. Ὅλη δὲ ἡ διήγησις τοῦ Διοδώ-
 ρου, καθὼς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Σιρασέλλος, ὑπεμφαίνει, ὅτι ὁ συγ-
 γραφεὺς δὲν εἶχε περισκεφθῆναι ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἐκείνων τῶν τό-
 πων. Ὁ δὲ Σνείδερος πάλιν εἰς Ξενοφ. αὐτόθι (σελ. 51. τῆς β
 ἐκδ.) ἐκφράζεται ὡς ἐφεξῆς· «Τὸ κατ' ἐμὲ ὁμολογῶ ὅτι ἀγνοῶ,
 » διὰ τί ὁ Εὐριπος λέγεται τῶν *Πυρραίων*» (εἰς τὰ χωρία δηλο-
 νότι, τὰ ὅποια ἀνέφερε πρὸ ὀλίγου ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ
 ἄλλων συγγραφέων) «καὶ ἂν ἦναι ἄλλος παρὰ τὸν εὐριπον τῶν
 » Μιτυληναίων, τὸ ὅποιον ὅμως δυσκόλως πιστεύω· ἀλλὰ τοῦτο
 » γίνεται καταφανές ἐκ τῶν μνημονευθέντων χωρίων, ὅτι μόνον διὰ
 » τοῦ εὐρίπου ὑπῆρχεν εἰσπλους εἰς τοὺς βουλομένους νὰ εἰσπλεύ-
 » σωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν πλησιόχωρον τῇ πόλει λιμένα·
 » διότι ὁ Κόνων, ἀφ' οὗ εἰσπλεύσας διὰ τοῦ εὐρίπου συνήθροισε
 » τὰς ἰδίας αὐτοῦ ναῦς εἰς τὸν λιμένα ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως,
 » ἐπιχειρεῖ νὰ ὀχυρώσῃ τὸν εὐριπον καὶ τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ, ἵνα
 » μὴ δυνήθῃ νὰ εἰσπλεύσῃ ὁ Καλλικρατίδας, ὅστις ὅμως, ἐκβιάσας
 » τὸν εἰσπλοῦν καὶ παρατάξας τὰς ναῦς αὐτοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ λι-
 » μένι, τῷ ἐκτὸς τῆς πόλεως, κατώρθωσε νὰ κλείσῃ εἰς τὸν Κό-
 » νωνα τὸν ἔκπλοον, ὅπως ἐκεῖνος ἠγωνίσθη πρότερον νὰ κλείσῃ
 » εἰς αὐτὸν τὸν εἰσπλοῦν, τ. ε. τὴν εἰσοδὸν τοῦ εὐρίπου. Ἐκ τού-
 » των ἀπάντων, νομίζω, γίνεται καταφανές, ὅτι τοῦ Ξενοφῶντος
 » τὸ «ζυνεισέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν περὶ
 » τοῦ λιμένος, ὅστις ἀπέιχεν αὐτῆς τῆς πόλεως, κείμενος παρὰ τὴν
 » εἰσοδὸν τοῦ εὐρίπου, καὶ ἴσως εἰς τὴν ἀπέναντι νῆσον. Ἐξε-
 » ναντίας δὲ ὁ Κόνων κατεῖχε τὸν ἔσω λιμένα ὑπ' αὐτὴν τὴν πό-

λιν.» Ὅσον μὲν περὶ τοῦ Εὐρίπου τῶν Πυρραίων, ὅτι οὗτος εἶναι ὅλως διαφέρων τοῦ διαιρουντος τὴν Μιτυλήνην, περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἄξιον ὅμως ἀπορίας εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Σνεϊδέρου λεγόμενον, ὅτι εἰς τοὺς βουλομένους νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος εἰσπλους, εἰ μὴ μόνον ὁ διὰ τοῦ εὐρίπου. Ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ὑπὸ τοῦ σοσοῦ τούτου ἐκδότου λεγόμενα, δὲν δύναμαι νὰ συμβιβάσω κατ' οὐδένα τρόπον πρὸς τὰς διηγήσεις τοῦ Διοδώρου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Σιοασέλλου ἀκριβεστάτην τῶν τόπων ἐκείνων περιγραφὴν.

Ἦδη δὲ ἀπὸ τῶν λιμένων, εἰς τοὺς ὁποίους ἴσως ἐνδιετριψάμεν ὑπὲρ τὸ δέον, ἄς εἰσέλθωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Ὅποια δὲ ἦτον αὕτη, φαίνεται ἐξ ὧν ἤδη μέλλω νὰ ἀναφέρω χωρίων τῶν συγγραφέων. « Κατεσκευάσται τοῖς πᾶσι καλῶς, » λέγει ὁ Στράβων. Ὅτι δὲ ἦτο τετειχισμένη, καταναεῖται ἐκ τε τοῦ μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (55). Ὁ δὲ Κικέρων πρὸς Ρουλλ. Β, 16. λέγει «Τί δὲ εἶναι ἡ Μυτιλήνη; ἦτις ἐγένετο » ἡδὴ ὑμετέρα, ὧ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τῷ τοῦ πολέμου νόμῳ καὶ τῷ » τῆς νίκης δικαίῳ· πόλις τὴν τε φύσιν καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν πρό- » σοψιν τῶν οἰκοδομῶν ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἐπιφανῶν· οἱ ἀγροὶ τερπνοὶ » καὶ εὐφοροὶ » (56). Ὁ δὲ Λόγγος Ποιμεν. ἐν ἀρχῇ « Πόλις » ἐστὶ Λέσθου Μιτυλήνη μεγάλη καὶ καλὴ· διείληπται γὰρ εὐρί- » ποις, ὑπερρεούσης τῆς θαλάσσης, καὶ κεκόσμηται γεφύραις ξε- » στοῦ καὶ λευκοῦ λίθου νομίσεις οὐ πόλιν ὄραν, ἀλλὰ νῆσον.» Ὁ δὲ Βιτρούβιος Α', 6. διδάσκει τὰ ἐφεξῆς· « Ὅθεν φαίνεται φευκτέον » τὸ τοιοῦτον ἐλάττωμα, καὶ χρεῖα προσοχῆς μὴ συμβαίνει, ὅτι εἰς » πολλὰς πόλεις συνειθίζει νὰ γίνεται, καθὼς ἐν τῇ νήσῳ Λέσθῳ » τὸ ἄστυ τῆς Μιτυλήνης εἶναι μὲν μεγαλοπρεπῶς οἰκοδομημένον » καὶ κομψῶς, ἀλλ' ἡ θέσις οὐχὶ εὐστόχως καὶ μετὰ συνέσεως ἐκ- » λελεγμένη. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ὅταν μὲν πνέῃ ὁ νότος, οἱ ἄν- » θρωποι ἀσθενοῦσιν, ὅταν δὲ ὁ ἀργέστης, βήχουσιν, ὅταν δὲ ὁ » ἀπαρκτίας, ἀναλαμβάνουσι μὲν τὴν ὑγιείαν, ἀλλὰ δὲν δύνα- » ται νὰ διαμένωσιν εἰς τὰς στενωποὺς καὶ τὰς πλατείας διὰ τὴν » σφοδρότητα τοῦ φύχους.» Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ Καικίου, τὸν ὁποῖον, λέγει, οἱ Λέσθιοι ὀνομάζουσι *Θηθάναν*, ὡς πνέοντα » ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς Θήβης, ἔχει τὰ ἐξῆς· « ἐνοχλεῖ δὲ τὸν Μιτυ- » ληνάϊων λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεντα». Ἐλαβε δὲ τὸ ὄνο-

(55) Εὐγγρ. Γ', κεφ. 39.

(56) Παραβλ. Ὁρατ. φθ. Α', 7, 1. Ἐπιστολ. Ι. 12, 17. Μαρτιάλ. Ι', 68, 1. Κικ. Ἐπιστ. Δ. 7. Σέκου. πρὸς Ἐλβ. Θ'.

μα τοῦτο ὁ λιμὴν ἀπὸ τοῦ πεδίου Μαλόεντος, τοῦ ἱεροῦ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρουσιν ὁ Θουκυδίδης (57) καὶ ὁ Ἑλλάνικος παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ (58). Πότερος δὲ τῶν λιμένων τῆς Μυτιλήνης ὀνομάζετο οὕτω, δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, ὡς ἀγνοοῦντες ποῦ ἔκειτο ἢ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καθιερωμένη χώρα. Ἐκ δὲ τῶν οἰκοδομῶν, διὰ τὰς ὁποίας διέπρεπεν ἡ πόλις Μυτιλήνη, ἀναφέρω τὸ *Πρωταεῖον* (59) καὶ τὸ *θέατρον* (60).

Ἀπὸ δὲ τῆς πόλεως Μυτιλήνης ὀδεύοντες πρὸς βορρᾶν χίλια περίπου Ῥωμαϊκὰ βήματα (ἐν ὀκταστάδιον), φθάνομεν εἰς ἐρείπια περιφήμου ὑδραγωγείου, τῶν ὁποίων τὰς χαλκογραφίας ἐξέδωκαν ὁ, τε Ποκόκιος καὶ ὁ Σιοασέλλος.

Τὸ δὲ ἀκρωτήριο *Μαλέα* (61), ἀπέχον τῆς Μυτιλήνης ἑβδομηκοντα σταδίου, κεῖται ἀπαντικρὺ τῶν Ἀργινοῦσσῶν, νήσων παρακειμένων εἰς τὴν πλησίον ἡπειρον, καὶ, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Στράβωνα, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, κατ' ὃ ἐκεῖνο αἱ Κάναι (62), ἀποικία τῶν Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύνου. Στραβ. ΙΓ', σ. 616. « Ἀπὸ » Μηθύμνης εἰς Μαλίαν νοτιώτατον ἄκρον ἐν δεξιᾷ ἔχουσι τὴν νῆ- » σον, κατ' ὃ αἱ Κάναι μάλιστα ἀντίκεινται τῇ νήσῳ καὶ συναπαρ- » τίζουσι, στάδιαί εἰσι τριακόσιοι τετραράκοντα » καὶ μετ' ὀλίγον σ. 617. ἀρχ. λέγει περὶ τῶν Ἀργινοῦσσῶν· « Τρεῖς μὲν εἰσιν οὐ » μεγάλα νῆσοι, πλησιάζουσαι δὲ τῇ ἡπείρῳ, παρακειμέναι δὲ » ταῖς Κάναις »· καὶ Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. Α', 6. « Ὁ δὲ Καλλικρα- » τίδας ἀκούων τὴν βοήθειαν ἡδὴ ἐν Σάμῳ οὔσαν, αὐτοῦ μὲν κα- » τέλιπε πεντήκοντα ναῦς καὶ ἄρχοντα Ἐτεόνικον, ταῖς δὲ εἴκοσι

(57) Εὐγγρ. Γ', 3.

(58) Ἐν λ. Μαλόεσις. Διότι οὕτως ἔπρεπε νὰ γράψῃ ὁ Βερκίλιος, οὐχὶ δὲ Μαλλόσις.

(59) Ἀθήν. Ι', σ. 424.

(60) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Πομπ. κεφ. 42.

(61) Παρὰ μὲν Θουκυδίδῃ καὶ Ξενοφῶντι Μαλέα καλεῖται, ὁ δὲ Στράβων Μαλίαν λέγει. Παρὰ τῷ Σχολ. δὲ τοῦ Ἀριστοτ. εἰς Βατρχ. στίχ. 33. καὶ παρὰ Πτολεμαίῳ ἐσφαλμένως γράφεται Μανία. Τὸ ὄρος λέγεται τῇ σήμερον βουνοὺν τῆς Ἀμαλῆς.

(62) Ὁ Στράβων διακρίνει, λέγων τὸ μὲν ἀκρωτήριο Κάνην, τὸ δὲ πολίχιον Κάνας, σ. 615. ἀρχ. « Εἴτ' ἐν ἑκατὸν σταδίοις ἡ Κάνη τὸ ἀντικρὺν ἀκρωτήριον τῷ Λεκτῷ. Κάναι δὲ πολίχιον Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύνου, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς Λέσθου τὰ νοτιώτατα, καίμενον ἐν τῇ Καναίᾳ· αὕτη δὲ μέχρι τῶν Ἀργινοῦσσῶν διήκει καὶ τῆς ὑπερκειμένης ἄκρας, ἣν Αἰγῆ τινὲς ὀνομάζουσι ἀμάνῳως τῷ ζῳφ. . . Οὕτω γὰρ καὶ τὸ ὄρος ὅλον ὀνομάζετο, ὃ νῦν Κάνην καὶ Κάνας λέγουσιν. Ἄλλ' εἰς ἐμὰ τοῦλάχιστον φαίνονται συγκεχυμένα τὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος λεγόμενα, καὶ οὐχὶ κατὰ πάντα ὀρθά. Δὲν ἀμφιβέλλω, ὅτι ὀρθῶς ἔκρινεν ὁ Σιοασέλλος, κατατάξας τὸ πολίχιον τὰς Κάνας ἐκεῖ, ὅπου τὴν σήμερον κεῖται τὸ Κανότ-κιοτὶ ὀνομαζόμενον χωρίον.

» καὶ ἑκατὸν ἀναχθεῖς, ἐδεικνυοιοεῖτο τῆς Λέσβου ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ
 » ἄκρα, ἀντίον τῆς Μιτυλήνης. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔτυγον καὶ οἱ
 » Ἀθηναῖοι δεῖκνυοιοούμενοι ἐν ταῖς Ἀργινούσαις. Αὐταὶ δ' εἰσὶν
 » ἀντίον τῆς Λέσβου ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ ἄκρα, ἀντίον τῆς Μιτυλήνης. »
 Περὶ δὲ τῶν λέξεων « ἀντίον τῆς Μιτυλήνης » ὁ Μύρος, Ζεύσιος
 καὶ Φ. Α. Βόλφριος νομίζουσιν ἅτι ἐπανελήφθησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου
 μέρους ἐσφαλμένως καὶ εἰς τὸ δεύτερον. Ἡ λοιπὸν πρέπει νὰ
 παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην, καὶ τὰς λέξεις « ἐπὶ τῇ Μα-
 λέᾳ » νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ τοῦ ἀντικρύζουσαι εἰς τὸν Μα-
 λέαν, ἢ, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βεῦτκίου, νὰ ἐλάβωμεν ὡς σχό-
 λιον ὅλον τοῦτο τὸ χωρίον· « Αὐταὶ δ' εἰσὶν . . . Μιτυλήνης. » Ἐπειδὴ
 δὲ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ Μιτυλήνη ἔκειτο μετὰ τὴν Μεθύμνην καὶ Μα-
 λέαν, εἰς πολλὴν ἀπορίαν μᾶς φέρει ὁ Θουκυδίδης, λέγων (Γ', 4)
 περὶ τῶν πολιορκουμένων τὴν Μιτυλήνην Ἀθηναίων· « Ὁρμουν ἐν
 τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως ». Ἡ δυσχέρεια, ἡ ἐνυπάρχου-
 σα εἰς τὰς λέξεις ταύτας, δι' οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως δύναται νὰ ἀναι-
 ρεθῆ, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡπατήθη ὁ Θουκυ-
 δίδης (63). Πρὸς τούτοις δὲ, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος, ἀπὸ
 Μεθύμνης μέχρι Μαλέας εἶναι στάδια τριακόσια τεσσαράκοντα, ἐν-
 τεῦθεν δὲ εἰς Σίγριον ἀκρωτήριον, τὸ μῆκος τῆς νήσου, στάδια
 πεντακόσια ἐξήκοντα, τὸ ὅποιον εἶναι ἀληθές, ἐὰν συμπαραλάβωμεν
 ὅλους τοὺς κόλπους.

Ἵπερβαίνοντες δὲ ἤδη τὸ ἀκρωτήριον Μαλέαν, φθάνομεν εἰς στε-
 νότατον στόμιον κόλπου, ὅστις ὀνομάζεται ἤδη κόλπος τῆς Γέρας,
 ἢ ἐλαιοφόρος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων, καὶ λέγεται ὅτι προσφέρει εἰς
 τὰς ναῦς ἀναπτυκτικώτατον καὶ ἀσφαλτέστατον ὄρμον (64). Εἰς τὰ
 Β Δ. τοῦ ἐνδοτέρου κόλπου παράκεινται σήμερον χωρία τινὰ, τῆς
 Γέρας ὀνομαζόμενα, ἰδιαιτέρως δὲ Σκόπελος, Μεσαγρός, Πα-
 λαιόκηπος καὶ Παππάδος· βορειότερον δὲ, Κάτω Τρίτος, Ἴπιον,
 καὶ Κεραμιά. Δὲν εἶναι δὲ ἀμφιβολία, ὅτι περὶ ταῦτα τὰ χωρία
 ἔκειτο ἡ πόλις Ἰερά, ἣτις, ὡς διηγείται ὁ Πλίνιος, εἶχεν ἤδη ἀφα-
 νισθῆ πρὸ τῆς καὶ αὐτὸν ἐποχῆς (65).

Ἀπὸ δὲ τοῦ κόλπου τούτου πρὸς δυσμὰς πορευόμενοι, φθάνομεν

(63) Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολάβῃ τις, ὅτι αἱ λέξεις « πρὸς βορέαν τῆς πόλεως » ἀ-
 ναφέρονται εἰς τὸ « ἀποστέλλουσαι » ἀλλ' ἡ τριαυτὴ σύνταξις μοὶ φαίνεται λίαν τρα-
 χεῖα καὶ στρυφνὴ, καὶ νομίζω, ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ἂν ἤθελεν ἴσως νὰ σημάνῃ τοῦτο, ἤτις ε-
 τάξει τὰς λέξεις ἄλλως πως.

(64) Ποκόκκ. Περιγρφ. Ἀνατολ. Τόμ. Γ', σ. 30.

(65) Ποκόκκ. αὐτόθι.

εἰς τὸν καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντα κόλπον τῶν Πυρραίων, ἢ τῆς
 Καλλωνῆς, ὡς ὀνομάζεται τὴν σήμερον. Ἴνα φράσωμεν δὲ αὐτόσε,
 διαβαίνομεν τὸ κατὰ τὸν Θεόφραστον πιτυῶδες ὄρος τῶν Πυρ-
 ραίων, τὸ ὅποιον καὶ τὴν σήμερον τσιαμλῆκι ὀνομάζεται. Τὴν
 δὲ ὑπὸ τῶν δύο κόλπων Ἰεράς καὶ Πύρρας σχηματιζομένην χερ-
 σόνησον κατοικοῦσιν ἤδη φιλόπονοι καὶ φιλότιμοι ἄνθρωποι, κατὰ μὲν
 τὸ νότιον οἱ Πλωμαρῖται, ἄνδρες φιλόμουσοι καὶ ναυτικοί, κατὰ δὲ
 τὸ μέσον, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, οἱ Ἀγιασῶται, φιλοπώτατοι
 καὶ οὔτοι, διατηροῦντες λαμπρότατον ναὸν τῆς Θεοτόκου, εἰς ὃν συρρέ-
 οῦσι πανταχόθεν τῆς νήσου, καὶ ἀπὸ τῆς παρακειμένης Ἀσιατι-
 κῆς ἡπείρου, πλείστοι προσκυνηταὶ εἰς τὴν κατὰ τὸν Αὐγουστον
 τελουμένην πανήγυριν, ὠφελούσαν τὰ μέγιστα τὴν πόλιν καὶ χρημα-
 τικῶς. Κάτωθεν τῆς Ἀγιάσου πρὸς Δ. καὶ τὰ Δ. Ν. εὐρίσκονται
 τὰ λεγόμενα Βασιλικὰ χωρία, ἰδιαιτέρως δὲ Βασιλικιώτης,
 Πολύχλιτος, ἔχων ὠραῖον ναὸν, δεύτερον μετὰ τὸν τῆς Ἀγιά-
 σου, καὶ σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικόν, καὶ Βρουσιὰ, χωρίον ὠραῖον
 παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ἀγ. Φωκᾶ· πρὸς δὲ τὸ μέρος τοῦ κόλπου
 τῆς Πύρρας ἕτερον χωρίον Λισθῶρι καλούμενον· παρὰ δὲ τὰ μεσο-
 γειότερα τοῦ κόλπου τούτου πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὴν θέσιν τῆς
 Πύρρας, πόλεως, ἣτις εἶχε τὸ πάλαι λιμένα, τὴν δὲ σώζεται μόνον τὸ
 ὄνομα αὐτῆς εἰς τὰ Β. Α. τοῦ κόλπου. Ἐντεῦθεν δὲ μέχρι μὲν Αἰ-
 γείρου κώμης τῆς Μηθυμναίας εἶναι εἴκοσι στάδια, μέχρι δὲ Μαλέας
 ἑκατὸν, καὶ ὀγδοήκοντα μέχρι Μιτυλήνης κατὰ τὸν Στράβωνα· ὅστις
 ὅμως φαίνεται ὅτι μεταχειρίζεται ἀριθμοὺς μικροτέρους τοῦ ἀληθοῦς.
 Ἡ δὲ Πύρρα κατὰ τοὺς χρόνους ἤδη τοῦ Στράβωνος ἦτο ἡρανισμέ-
 νη μέχρι τοῦ προαστείου (66), μηδέποτε ὑπέρξασα ἰσχυρὰ καὶ
 πολλοῦ λόγου ἀξία. Ἡ δὲ ἀκτὴ, τὴν ὁποίαν προσθρέχει τὸ ἀντιολι-
 κὸν τμήμα τοῦ τῶν Πυρραίων κόλπου, ὀνομάζεται τὴν σήμερον κατὰ
 τοὺς περιηγητὰς Πέρα. Εἰς τὸν Β. Α. μυχὸν τοῦ κόλπου εὐρίσκει-
 ται σήμερον ἀλυκὴ τις, τὴν ὁποίαν διαβαίνοντες φθάνομεν εἰς τὰ
 τὴν σήμερον χωρία τῆς Καλλωνῆς λεγόμενα καὶ κείμενα εἰς τὰ
 ΒΔ. τοῦ κόλπου· εἶναι δὲ ταῦτα, Ἀγυρῶνα, τὸ μεγαλύτερον, ἔνθα
 καὶ θρόνος ἀρχιερέως τοῦ Μεθύμνης, καὶ σχολεῖον· Δάφια (Ἐδάφια),
 ἔνθα εὐρίσκονται καὶ ἐπιγραφαί, καὶ ἄλλα.

Διηγούνται δὲ οἱ νεώτεροι περιηγηταί, ὅτι ὁ Εὐριπὸς ἔχει τὴν σῆ-
 μερον ὀλιγώτατον ὕδωρ, ἄλλως ὅμως εἶναι ἀρμολιώτατος εἰς προσόρ-
 μισιν πλοίων (67). Ποικίλα δὲ περὶ αὐτοῦ ἀναγινώσκονται παρὰ τῶν Α-

(66) Πλὴν αὐτόθι. λέγει, ὅτι κατεκλύσθη ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

(67) Ποκόκκ. αὐτόθι. σ. 29.

ριστοτέλει· λέγει δηλαδή, ὅτι τὸν χειμῶνα ἐκπλεύουσιν ἐκ τοῦ Εὐ-
ρίπου διὰ τὸ ψῦχος, ὡς ὄντος ψυχροτέρου παρὰ τὸ πέλαγος, ἅπαν-
τες οἱ ἰχθύες πλὴν κωδισῦ· εὐθὺς δὲ τὸ ἕαρ πάλιν εἰσπλεύουσι·
δὲν γίνεται δὲ ἐν τῷ Εὐρίπῳ οὔτε σκάρος, οὔτε θρίσσα, οὔτε ἄλλο
τῶν ἀθηροτέρων οὐδὲν, οὐδὲ γαλεοί, οὐδὲ ἀκανθία, οὐδὲ κάραβοι,
οὐδὲ πολυπόδες, οὐδὲ βολιταῖναι, οὐδ' ἄλλα τινά· ἐκ δὲ τῶν ἐν
Εὐρίπῳ γεννωμένων δὲν εὐρίσκειται εἰς τὸ πέλαγος ὁ λευκὸς κω-
βιδός· καὶ ὅτι περὶ τὴν Λέσθον καὶ τὰ ἐν τῷ πελάγει διαιτώμενα καὶ
τὰ εὐριπώδη γενῶσιν ἐν τῷ Εὐρίπῳ (68). Ὁ δὲ καλούμενος ἄ-
στηρ τοσοῦτον θερμὸς ἦτο κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, ὡσθ' ὅτι ἀν-
λάβῃ παραχρησῆμα ἐξαιρούμενον διεφθον εἶναι, καὶ μεγάλη βλάβη
ἐπροξενεῖτο ἐκ τούτου εἰς τὸν Εὐρίπον τῶν Πυρραίων (69). Δη-
γεῖται δὲ προσέτι ὁ φιλόσοφος, ὅτι ἐν τῷ τῶν Πυρραίων ποτὲ Εὐ-
ρίπῳ ἐξέλιπον οἱ κτένες, οὐ μόνον διότι οἱ θηρεύοντες ἀνέξυσον αὐ-
τοὺς δι' ὄργανου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀνομβρίας (70). Σημειοῖ δὲ
πρὸς τούτους καὶ ὅτι οἱ ἐν τῷ Εὐρίπῳ φυόμενοι ἐδώδιμοι ἐχίνοι εἶναι
γλυκύτεροι καὶ ἀμείνους τὸν χειμῶνα, ὄντες μικροὶ μὲν, πλήρεις δὲ
τῶν ὠῶν (71).

Ἦδη δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν χωρίων, τῶν
εὐρισκομένων τὴν σήμερον ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ, τὸν ὁποῖον σχημα-
τίζουσιν ἐνταῦθα ἔθνη μὲν ὁ τῶν Πυρραίων, ἔθνη δὲ ὁ Ἀδραμυττη-
νὸς κόλπος. Εἶναι δὲ Ἁγία Παρασκευή, ὠραία κώμη, ἔχουσα
καλῶς συντηρούμενον ἑλληνικὸν καὶ ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον,
Κρομμυδάδος, καὶ Μανδαμάδος ἀντικρὺ τῶν δύο νησιδίων, τὰ ὁ-
ποῖα διασώζουσι καὶ τὴν σήμερον τὸ παλαιὸν αὐτῶν ὄνομα Λευ-
πεως καὶ Μανδαμάδου ὁρόμον, σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς νήσου, καὶ
ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ Μανδαμάδου, ἀπολαύομεν λαμπροτάτην θέαν·
διότι ἐκεῖθεν βλέπομεν ἐνταῦθα μὲν τὸν Λεπέτυμνον, τὸν Ἀδρα-
μυττηνὸν κόλπον, τὰς Ἑκατοννήτους καὶ τὴν Ἰδην· ἐκεῖ δὲ, τὸν κόλ-
πον τῆς Πυρραίας, τὰ πρὸς τὴν Ἐρεσσὸν καὶ τὸ Σίγριον, τὰ πρὸς
Μυτιλήνην, τὸν κόλπον τῆς Γέρας, τὴν Χίον καὶ τὸν Μίμαντα.
Ἐνταῦθα δὲ τις ἰστάμενος, καὶ θεωρῶν τρεῖς ἰσομήκεις σειρὰς ὁ-
ρέων ἀποχωριζομένας, καὶ τὴν μὲν φερομένην πρὸς Μυτιλήνην μέ-
χρι Μαλέα, τὴν δὲ πρὸς τὸν ἁγ. Φωκᾶν καὶ τὸ Πλωμάριον, καὶ τὴν

ἄλλην πρὸς Ἐρεσσὸν, κατανοεῖ, μοι φαίνεται, εὐκόλως διὰ τί ὠνο-
μάσθη ἡ νῆσος αὕτη Ἰσσοα, δωριστὶ δηλαδή ὡς Ἰσσητις πανταχό-
θεν οὔσα, καὶ ἰσοπλευρον ἀποτελοῦσα τρίγωνον (*).

Μεταξὺ δὲ τοῦ τῶν Πυρραίων Εὐρίπου καὶ τῆς Ἐρεσσοῦ κα-
τατάσσει ὁ Σιοασέλλος τὸ ἀκρωτήριον Βρίσην, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει
Στέφανος ὁ Βυζάντιος (72)· ἐγὼ ὁμῶς νομίζω, ὅτι εἶναι τὸ ἀκρω-
τήριον ἁγ. Φωκᾶς παρὰ τὴν Βρυσιάν, τὸ ὁποῖον μάλιστα μοὶ
ἐφάνη ἔχον τὸ σχῆμα βύρσης ἢ δέρματος βοδὸς ἐκδεδαρμένου. Ἡ δὲ
Ἐρεσσὸς (73) πόλις ἔκειτο κατὰ Στράβωνα ἐπὶ λόφου, καὶ ἐξε-
τείνετο πρὸς τὴν θάλασσαν, καθὼς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ Διοδώρου
βιβλ. ΙΔ', κεφ. 94. ἔθθα λέγεται περὶ τοῦ Θρασυβούλου. «Μετὰ δὲ
»τινα χρόνον ἐξ Ἑλλησπόντου πλεύσας εἰς Λέσθον, ἐν τῷ παρὰ τὴν

(*) Εἶναι δηλονότι ἡ Λέσθος ἐντεῦθεν, ὡς ἀπὸ τῶν ὀρέων μὲν θεωρούμενη, καὶ
σπανίζουσα μάλιστα μακρῶν πεδιάδων, ὡς στέλεχος δένδρου ἀποκεκομμένου, ἐξ
οὗ ἐξέρχονται ἐκεῖθεν καὶ ἀνεπαισθητῶς διακλαδίζονται τρεῖς ἰσομήκεις, ὡς εἴπο-
μεν, κλώνες· ὡς ἐκ τοῦ ὅλου δὲ αὐτῆς διαγράμματος δεικνύνται οἰοεὶ ἰσοπλευροῦ
τι τρίγωνον, τοῦ ἵποίου κορυφαὶ μὲν εἶναι τὰ ἀκρωτήρια Ἄργεννον, Σίγριον καὶ
Μαλέας, πλευραὶ δὲ αἱ μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων σημείων εὐθείαι. Ἐντὸς λοιπὸν τοῦ
ἰσοπλευροῦ τούτου τριγώνου θεωρήσαν μοι ὑψοθὲν ἕτερον ἰσοσκελὲς καὶ ὀρθογώνιον
τρίγωνον, τοῦ ἵποίου ὀξείαι μὲν γωνίαι εἶναι αἱ παρὰ τὰ σημεῖα Σίγριον καὶ Μα-
λέαν, ὀρθὴ δὲ ἡ παρὰ τὸ Μανδαμάδον καὶ τὴν ἐκεῖσε Λεπέτυμνον τὴν δὲ ὀρθὴν
ταύτην γωνίαν διχοτομήσας διὰ καθέτου ἐπὶ τὴν κοινὴν βᾶσιν τῶν δύο τριγώνων,
τοῦ τε ἰσοπλευροῦ καὶ τοῦ ὀρθογωνίου, ἐξῆς τὴν διεύθυνσιν τῶν τριῶν παρὰ τὸ Μαν-
δαμάδον συνερχομένων βραχίωνων τοῦ τῶν ἐν Λέσθῳ ὀρέων συμπλέγματος. Τού-
των λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, νομίζω οὐχὶ ἀπίθανον, ὅτι οἱ πρότεροι τῆς Λέσθου ἑλλη-
νίζοντες κάτοικοι, παρορμώμενοι ἀπὸ τῆς καὶ εἰς τὸν ἀπλοϊκότατον ἐπαισθητῆς
ταύτης ἰσότητος τοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ μεγίστου, ἐκείθεν ὡς ἐκ περιωπῆς καταφανοῦς
μέρους τῆς Λέσθου (διότι τὰ παρὰ τὴν Μέθυμναν καὶ τὸ Ἄργεννον ὁ πλησιέστατος
καὶ ὑψηλότατος ἀποκρῦπτει Λεπέτυμνος), ἀνέμικσαν Ἰσσοα ν τὴν νῆσον καὶ τὴν ἴσως
ἐκεῖπου πλησίον κτισθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν πόλιν, καθὼς καὶ μετέπειτα οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν
αὐτὴν νῆσον Ἐλαίας ἢ Ἐλαίοφυτοσ ἀπεκάλεσαν, ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ αὐτοὶ
ὄψεως τῶν ἀνατολικῶν καὶ νοτιανατολικῶν μάλιστα παραλλήλων, τὰ ἵποια ἐξαίρετως
βρίθουσιν ἐλαίων, τῆς Β. Δ. πλευρᾶς ἦττον οὕσης ἐλαιοφύτου.

Αὕτη λοιπὸν εἶναι ἡ ἰδία ἡμῶν ἐν σελ. 16 προεπαγγελλεῖσα γνώμη περὶ τοῦ
ὀνόματος Ἰσσοα, καὶ, ἐὰν μὲν κριθῇ πιθανή, ἡ χάρις ἔστω τῷ ἡμῶν σεβαστῷ ἁγ.
πρόφῳ Μυτιλήνης Πορφύριῳ, τοῦ ἵποίου ὁ ἀπὸ Σεβρών, ὅτε ἐκεῖ ἐμαθητεύομεν, πό-
θος εἴλωσεν ἡμᾶς εἰς Μανδαμάδον καὶ τὴν τῶν ἐκεῖσε τόπων κατόπτεισιν· ἐὰν δὲ
πάλιν φανῇ ἀνεμώλιος ἡ γνώμη αὕτη, μικρὰ καὶ οὐδὲν ζημιούμεθα, ὡς μήποθ ὕσαν-
τες τὴν ἐκατόμην.

(72) Ἐν λ. Βρίσην.

(73) Γράφεται καὶ Ἐρεσός, Ἐρέσιος καὶ Ἐρεσσός, Ἐρέσιος. Φαίνεται δὲ ὀρθότε-
ρον τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον φέρουσι καὶ τὰ νομίσματα.

(68) Ἀριστοτ. Ζῶων ἱστορ. Θ', 25, 8. Σειεῖθ.

(69) Ἀριστοτ. βιβλ. Ε', 13, 10.

(70) βιβλ. Η', 20, 15.

(71) βιβλ. Ε', 10, 2.

» Ἐρεσσὸν αἰγιαλῶ καθώρμειν· καὶ ἐκ τοῦ Ἀρχεστράτου δέ, ὀνομαζόμενος ἐν ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι στίχοις τὸν τῆς Ἐρεσοῦ μαστῖν (λόφον τοῦ Στράβωνος) » περικόμενα » (74). Μετὰ δὲ τὴν Ἐρεσσὸν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (σελ. 618.) ἔκειτο τὸ Σίγγριον, τὸ δυτικὸν ἀκρωτήριον τῆς Λέσβου, μετὰ δὲ τοῦτο ἡ Ἀντίσσα. Πρὸς ταῦτα ὁμοῦ δὲν συμβιβάζονται ἀκριβῶς τὰ τοῦ Γεωγράφου σελ. 617. « ἀπὸ Λεκτοῦ ἐπὶ Ἄσσον πλέουσι ἀρχὴ » τῆς Λεσβίας ἐστὶ, κατὰ Σίγγριον τὸ πρὸς ἄρκτον αὐτῆς ἄκρον. » Τὸ δὲ ἀληθές εἶναι, ὡς φαίνεται, τὸ ὑπὸ τοῦ Γεωγράφου ἐν τῇ ἐφεξῆς σελίδι 618. λεγόμενον. Τὸ δὲ Σίγγριον ἀκρωτήριον, ὀνομαζόμενον καὶ τὴν σήμερον οὕτω, θέτουσι καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταὶ μεταξὺ Ἐρεσοῦ καὶ Ἀντίσσης, λέγοντες ὅτι ἐκτείνεται πρὸς τὸν λιθόστονον (75). Ἡ δὲ Ἀντίσσα, πόλις ἔχουσα τὸ πάλαι καὶ λιμένα, λέγεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ἔκειτο ἐπὶ μικροῦ νησιδίου, παρακειμένου τῇ Λέσβῳ. Πλὴν δὲ τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος, τὸ ὁποῖον ἀνεφερα πραγματευόμενος περὶ τῶν διαφόρων τῆς Λέσβου ὀνομάτων ἀνήκουσιν ἐν ταῦθα καὶ οἱ στίχοι τοῦ Ὀβιδίου (Μεταμορφ. ἰε', 287.)

Fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque

Et Phoenissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.

ἤτοι « ὑπὸ τῶν κυμάτων περιεβρέχοντο ἦτε Ἀντίσσα καὶ ἡ Φάρος καὶ ἡ ἐν Φοινίκῃ Τύρος, τῶν ὁποίων τὴν σήμερον οὐδεμία εἶναι νήσος ». Εἰς τούτους προστίθενται καὶ τὰ ἐκ τοῦ Πλινίου Φυσ. Ἰστ. Β'. 91. » Rursus (natura) abstulit insulas mari junxitque terris. Antissam Lesbo, etc. ἤτοι « Τανάπαλιν δὲ ἡ φύσις ἀφείλετο ἀπὸ τῆς θαλάσσης νήσους, καὶ ἤνωσεν αὐτάς τῇ γῆ, οἷον τὴν Ἀντίσσαν τῇ Λέσβῳ » κλπ.

Καὶ τὴν σήμερον δὲ σώζεται ἡ πολίχνη Ἐρεσσός, ἐπὶ τῆς αὐτῆς σχεδὸν θέσεως, καὶ πολλὰς περιέχουσα ἀρχαιότητας· καὶ πλησίον αὐτῆς χωρίον Τελώνια ὀνομαζόμενον. Εἶναι δὲ περιέργον, ὅτι ἡ Ἐρεσσός ὑπόκειται καὶ τὴν σήμερον εἰς τὸν Μυτιλήνης ἀρχιερέα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἐν Καλλωνῇ ἐδρεύοντα Μεθύμνης, καίτοι περικυκλωμένη ὑπὸ χωρίων ὑποκειμένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Μεθύμνης, ὡσανεὶ καὶ τὴν σήμερον νὰ διμερίζοντο πρὸς ἀλλήλους

(74) Ὃπου ὁ Στρατέλλος ἔθεσε τὴν Ἐρεσσὸν, εὐρίσκεται καὶ τὴν σήμερον χωρίον τι οὕτως ὀνομαζόμενον, καὶ ὑπὸ τὸν Μυτιλήνης ἀρχιεπίσκοπον, οὐχὶ δὲ τὸν Μεθύμνης, ὑπαγόμενον. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ χωρίου τούτου, ὡς μᾶς διδάσκουσιν ὁ Στρατέλλος καὶ ὁ Ποκόκιος, εὐρίσκονται ἑρείπια ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Παρβλ. Μάννερτ. Ἀρχ. Γεωγρ. Τ. Γ', Μέρ. Γ', σ. 444.

(75) Ποκόκι. αὐτόθι σ. 28. καὶ 29.

τὴν κυριαρχίαν τῆς Λέσβου οἱ Μυτιληναῖοι καὶ οἱ Μεθυμναῖοι. Οὕτως ἄρα καὶ μετὰ χιλιετηρίδας δὲν ἐξαλείφονται ὁλοσχερῶς τὰ ἔχνη τοῦ τῶν ἐθνῶν βίου.

Τώρα δὲ, ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν Μεθύμναν, ἐπιστρέφωμεν πάλιν εἰς τὸν κόλπον τῆς Πύρρας, ὅθεν ἀναχωροῦντες ἐξ Ἀχυρῶνος καὶ διαβαίνοντες διὰ τῶν Δαρίων, ἀναβαίνομεν εἰς λόφον, καὶ ἀφίοντες πρὸς δεξιὰν τὸ τῶν γυναικῶν μοναστήριον, καταβαίνομεν ἔπειτα εἰς κοιλάδα μικράν, ἐνθα εὐρίσκεται τὸ μοναστήριον τῶν ἀνδρῶν, ἢ τοῦ Λειμῶνος· μετὰ δὲ τοῦτο διαβαίνοντες πάλιν ἄλλον λόφον, φθάνομεν εἰς χωρίον Φίλιαν ἢ Φύλιαν, ἔχον ὄρατον ναὸν καὶ σχολεῖον κομφόν· καταλείποντες δὲ ἔπειτα πρὸς ἀριστερὰν μὲν τὰ χωρία Ἀρειωτῆν, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ τὰ Ἐλάφια καὶ Τζουκαλοχωρί, φθάνομεν εἰς Πέτραν, κόμην πλησίον τῆς Μεθύμνης, ἔχουσαν ναὸν ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως, ἑλληνικὸν σχολεῖον, εὐφροωτάτας ἀμπέλους, καὶ τινὰς ὄραιας οἰκίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει ἡ τοῦ μεγαλεμπόρου Χατζῆ Νικολῆ, κατὰ σχεδίον τῆς Σμύρνης, ἀναμφιβόλως ἡ ὠραιότερα ἐπὶ τῆς νήσου χριστιανικῆ οἰκία. Πλησίον δὲ τῆς κόμης Πέτρας καὶ πρὸς Ν. παρὰ τὸν Λεπέτυμνον εὐρίσκεται πηγὴ τις Ἀχιλλιοῦπηγάδα, ἥτις Ἀχιλλέως πηγὴ νομιζομένη, μέχρι τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔφθανε τὸ πάλαι ἡ θάλασσα. Μετὰ δὲ ταῦτα φθάνομεν εἰς τὴν Μεθύμναν.

Μέθυμνα (76), ἡ ἐνδοξότερα μετὰ τὴν Μυτιλήνην πόλις τῆς Λέσβου, ἀπέχεν ἀπὸ μὲν τῆς μεταξὺ Πολυμηθίου καὶ Ἄσσου ἀκτῆς τῆς ἀντικειμένης ἠπείρου ἐξήκοντα στάδια, ἀπὸ δὲ τοῦ Μαλέα, τριακότια τεσσαράκοντα, καὶ ἀπὸ τοῦ Σιγγρίου, πεντακόσια ἐξήκοντα. Τὴν σήμερον δὲ λέγεται Μόλυθος, κειμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ λόφου, τὸν ὁποῖον ἐπιστέφει ἡ ἀκρόπολις, ἔχουσα ἐνώπιον αὐτῆς πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς πλούσια περιβόλια καὶ ἐλαιῶνας, ὄραιους δὲ ναοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τῷ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος σώζονται καὶ τινες ἀρχαιότητες, καὶ μάλιστα ἐπιγραφαί, καὶ σχολεῖον ἀλληλοδιδακτικόν. Εὐχόμεθα δὲ νὰ ἀποκτήσῃ ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἑλληνικὴν σχολήν. Περὶ δὲ τῶν οἰκοδομῶν καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀρχαίας Μεθύμνης δὲν σώζεται τι πρὸς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖσιν. Εἰς τινὰ δὲ παραθαλάσσιον κήπον φαίνεται τὴν σήμερον σπήλαιόν τι καὶ πηγὴ, ἀμφοτέρω ἀρχαία. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς πόλεως ταύτης εὐρίσκονται καὶ θερμὰ λουτρά.

(76) Οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἔχουσι « Μέθυμνα. » Ἐν ὀλίγοις μόνον χωρίοις εὐρίσκεται « Μέθυμνα ». Τὰ αὐτόνομα νομίματα φέρουσι Μα καὶ Με· τὰ δὲ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἀπὸ Δομιτιανοῦ καὶ ἐξῆς Μη. Βλέπε Βισσ. εἰς Θεουκιδ. Γ', 2. Τυχ. εἰς Στράβ. βιβλ. Θ', σ. 554. 555.

Ἄρισθα (77), μία τῶν ἐξ μεγίστων πόλεων, τὰς ὁποίας Αἰολεῖς ἀποικοι κατώκησαν εἰς τὴν Λέσβον, ἔκειτο εἰς τὰ πλησιόχωρα τῆς Μεθύμνης, πιθανολογεῖται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Μεθυμναῖοι, ἐξανδραποδισάμενοι τοὺς Ἀρισθαίους, κατέσχον αὐτῶν τὴν χώραν, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Στράβωνος (78). Καὶ ἡ Νάπη δὲ, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὁ Στράβων, ὅτι ἠπατημένος ὁ Ἕλληνας τὴν ὠνόμασε Λάπην, ἔκειτο καὶ αὕτη ἐν τῇ Μεθυμναίᾳ χώρᾳ (79), καὶ διχ' ἀμφιβολίας περὶ τὴν θέσιν, ὅπου κεῖται τὴν σήμερον ἡ Κάπη, τρίτη αὕτη γραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ταύτης, ἡ ὁποία διὰ τὴν τῆς θέσεως φύσιν ὠνομάσθη, νομίζω, Νάπη.

Ἡμεῖς δὲ ἤδη προσβλέποντες ἐνώπιον ἡμῶν τὸν ὑπερήφανον Λεπέτυμον, ὀνομαζόμενον τὴν σήμερον Ἄγ. Ἡλίαν, καὶ ἀφίνοντες πρὸς τὰ Ν. Α. τὴν Κάπη, Κλοῦ καὶ Συκαμινέαν, διαβαίνομεν τὸν Λεπέτυμον, πρόσφορον εἰς νομὴν ποιμνίων, ἵνα φθάσωμεν εἰς Στύφιν, χωρίον πλούσιον, ἔθα καὶ σχολεῖον ἀλληλοδιδασκακικόν· ἔπειτα δὲ εἰς Ὑψηλομέτωπον, χωρίον ὠραῖον, περιβόητον καὶ πολυδένδρον, ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς· οὐχὶ μακρὰν δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸ λεγόμενον Ὑψηλὸν μοναστήριον, ὀνόματα βεβαίως ἔχοντά τι κοινὸν πρὸς τὸ κατωτέρω μνημονευθῆσόμενον Ὑπερδέξιον. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀφίνοντες πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ χωρίον Γέλοια, φθάνομεν εἰς Μα-

(77) Ἐκ τῶν ἐρεξῆς χωρίων παρελείφθησαν τὰ πλεῖστα ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι, διότι ἠγνοοῦμεν ἐντελῶς ποῦ εἶναι ἡ θέσις αὐτῶν.

(78) Ἡρόδοτ. Α', 151. Στράβ. βιβλ. ΙΓ', σ. 590. Β. ἐκδ. Κασ. σ. 450. ἐκδ. Τεχ. Ὁ Πλίσιος δὲ ἐν Φυσ. Ἱστορ. 95. αὐτόθ. λέγει, ὅτι ἡ Ἀρισθα ἠφανίσθη ὑπὸ σεισμοῦ.

(79) Στράβ. βιβλ. Θ', σ. 426. ε. » ἐξῆς δὲ Βῆσσα τὰ πεδίων· καλοῦσι δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος τῷ τόπῳ· δρυμώδης γὰρ ἐστὶ· ταύτην μὲν οὖν τὴν Βῆσσαν ἐν τοῖς δυοῖν γραπτέον σσ. ἀπὸ γὰρ τοῦ δρυμώδους ὀνομάσται ὁμωνύμως· ὡσπερ καὶ Νάπη ἐν τῷ Μεθύμνης πεδίῳ, ἣν Ἕλληνας ἀγνοῶν Λάπην ὀνομάζει ». Ἀλλὰ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἀναγινώσκεται· «Νάπη, πόλις Λέσβου. Ἐλλάνιος ἐν τῷ εὐτερίῳ Λεσβίας καὶ Ἀπόλλων Νεπαίος» Παρβλ. Στουρτζ. περὶ Ἑλλαν. σ. 16. Μακροβ. Σατ. Α', 17. Σουίδαν ἐν λ. Νάπη. Μιονιέν. Νομ. Ἑλλ. Τόμ. Γ'. σ. 60. Τὸ νὰ ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ὁ Ἕλληνας ἠγνοεῖ πῶς νὰ ὀνομάσῃ ὀρθῶς τὸ πολίχιον τοῦτο, μοὶ φαίνεται καθ' ὑπερβολὴν ἀπίθανον καὶ ἄστοπον. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Στουρτζίου, ὅτι τὸ ὄνομα Νάπη ἦτο παρεφθαρμένον εἰς Λάπην ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Ἑλληνας, τὸ ὅποιον εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Στράβων. Δυναμέθα δὲ καὶ νὰ ὑπονοήσωμεν, ὅτι ὁ Ἕλληνας τὴν κοινῶς λεγομένην Νάπη ὠνόμασε Λάπην κατὰ Λεσβίαν διαλεκτὸν. (Ἡ τελευταία αὕτη γνώμη τοῦ Πλανίου εἶναι, νομίζω, ὀρθότερα. Παρὰ βάλαι δὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀνωτέρω ἐν τῷ κειμένῳ παραφρασμένα περὶ τῆς καὶ μέχρις τῆς σήμερον σωζομένης τρίτης γραφῆς τῆς ἑπωνυμίας Νάπη.)

δαμάδον, ἔθα διάγει φιλοσοφικὸν καὶ ἠσύχιον βίον ἀρχιερεὺς γέρον καὶ σεβασμιώτατος, ὁ ἀπὸ Σεβέρων πρῶην Μυτιλήνης Πορφύριος, δαπανήσας ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν εἰς ἐκπαίδευσιν καὶ περιθαλψὴν τῶν συγγενῶν καὶ συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἄς ἐπανεέλθωμεν ἤδη εἰς τὰ ἀρχαῖα τοῦ σοφοῦ Πλανίου.

Τὴν Αἰγείρον, κόμην τῆς Μεθυμναίας χώρας, θέτει ὁ Στράβων ἀπέναντι τῆς Πύρρας μεταξὺ Μεθύμνης καὶ Μυτιλήνης, λέγων, ὅτι ἀπέχει τοῦ Εὐδρίπου εἴκοσι μόνον στάδια. Ἡ δὲ Ἀγαμήθη (τοῦ ὁποίου ὀνόματος, Ἀγαμάδα δωριστί, παραφθορὰν νομίζω τὸ Μαδαμάδο ἢ Μαρδαμάδο, διότι λέγεται ἀμφοτέρως, φρονῶν καὶ ὅτι περὶ τοὺς τόπους τούτους κατῴκει δωρικὴ τις φυλὴ· τὰ αἴτια δὲ τῆς γνώμης μου ταύτης θέλω ἐκθέσει ἄλλοτε), κειμένη περὶ τὴν πόλιν τῶν Πυρραίων κατὰ τὰς μαρτυρίας Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ Στεφάνου Βυζαντίου (80), ἦτο ἤδη ἠφανισμένη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλανίου (81). « Ὑπερδέξιον χωρίον Λέσβου » (λέγει ὁ Στέφανος), ἐν ᾧ Ζεὺς Ὑπερδέξιος καὶ Ὑπερδέξια » Ἀθηναῖ. Ὡς οὖν ἀπὸ Βυζαντίου Βυζάντιος, οὕτω παρὰ τὸ Ὑπερδέξιον, Ὑπερδέξιος τὸ ἐθνικόν. Νικόλαος δὲ πληθυντικῶς » Ὑπερδέξιους φησίν. » Καὶ Πόλιον δὲ ὑπῆρχε ἀτόπος Λέσβου κατὰ τὸν Στέφανον (82), ἔχων ἱερὸν Ταντάλου ἥρωος». Νομίζει δὲ Λουκ. ὁ Ὀλοσιένιος σ. 258· ὅτι εἶναι τὸ « Πόληρον » τοῦ Νικολάου Δαμασκηνοῦ ἐν ἐκλογαῖς σ. 442. « Ὅτι Σκάμανδρος ὁ βασιλεὺς » πρῶτος τῶν Τρώων, Σάμωνι χρηστάμενος συνεργῶ, τοὺς ἐν Τρωάδι ἐνίκησεν. ἀποθανόντος δὲ Σάμωνος κατὰ τὴν μάχην, τὴν γυναικα αὐτοῦ Δάδαν μητέρα τῶν νεανίσκων εἰς τὸ Πόληρον ἐξέπεμψε διὰ κήρυκος, ὡς ἂν ἐκεῖ συνοικήσειεν ὅτω βούληται· ὁ δὲ κήρυξ κατὰ τὴν ὁδὸν βιασάμενος αὐτὴν ἤσχυεν· ἡ δὲ, τὸ ξίφος ἔχουσα τὸ τοῦ ἀνδρός, αὐτὴν διεχρήσατο». Φαίνεται ὅμως ἀληθεστέρα ἡ γνώμη τοῦ Οὐαλησίου, φρονούοντος, ὅτι ὁ Νικόλαος ἐνοεῖ πολίχινόν τι τῆς Τρωϊκῆς χώρας, τὸ ὅποιον ἔκτισαν μὲν παρὰ τὸν Σιμόντα οἱ Ἀστυπαλκίεις, ὠνομάζετο δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν Πόλιον, εἶτα δὲ Πόλισμα, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Στράβωνος βιβλ. ΙΓ', σ. 601. Παρὰ τῷ αὐτῷ δὲ συγγραφεῖ βιβλ. Θ', σ. 440. ἀναγινώσκωμεν « τῆς δὲ Μυτιλήνης ἀπὸ πενήκοντα σταδίων εἰς Λαρισσαῖαι πέτραι κατὰ τὴν ἐπὶ Μεθύμνης ὁδόν ». Τὰ δὲ προηγούμενα « καὶ ἐν σίνα » εἶναι παρεφθαρμένα, καὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐκλάβωμεν ὁ-

(80) Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς ἐν Ἐκλογαῖς. Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ἀγαμήθη.

(81) Πλίν. Φυσ. Ἱστ. αὐτ.

(82) Ἐν λ. Πόλιον.

νομα χωρίου τῆς Μιτυλήνης. (εὐρίσκεται ὁμως περὶ ταῦτα τὰ μέρη τὴν σήμερον χωρίον τι λεγόμενον *Μεστεγρά*).

Ἀναφέρει δὲ ὁ Πλίνιος πολλὰ μικρὰ νησίδια κείμενα παρὰ τὴν Λέσβον, λόγου χάριν *Κυθωτίαι*, ἐν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο *Λευκαί*, *Σαρδάλιον* καὶ ἄλλα. Ποῦ δὲ πρέπει νὰ κατατάξωμεν αὐτὰ, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος (83). Εἰς δὲ τὸν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Λέσβου πορθμὸν ὑπῆρχον περὶ τὰ εἴκοσι νησίδια, κατὰ δὲ τὸν Τιμοσθένη τεσσαράκοντα, ὀνομαζόμενα μὲ ἐν ὄνομα *Ἐκατόνησοι*, τὴν σήμερον *Μοσχονήσια*, εἰς τιμὴν τοῦ Ἐκαταίου Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐλατρεύετο τὰ μέγιστα εἰς ὅλην ταύτην τῆς Ἀσίας τὴν ἀκτὴν. Ἐκεῖτο δὲ ἐκεῖ καὶ ἡ *Πορδοσελίγη*, ἔχουσα ὁμώνυμον πόλιν, πρὸ δὲ τῆς πόλεως ἑτέρα τις νῆσος μεγαλητέρα, ἔχουσα καὶ αὐτὴ ὁμώνυμον πόλιν ἕρημον καὶ γὰρ τοῦ Ἀπόλλωνος (84).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ.

Νόμισμα τῆς ἐν Λέσβῳ Νάπης.

Πρ. Κεφαλή Ἀπόλλωνος δαφροστεφής.

Ἄντ. ΝΑΠ. Τίγρις ἰσταμένη ἔχουσα τὸν ἀριστερὸν πόδα ἀννῶμενον πρὸς γούνακα. (1).

Ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ὑπὸ τῶν Ναπαίων διδάσκουσιν ἡμᾶς Στέφ. ὁ Βυζάντιος καὶ Σουΐδας ἐν λ. *Νάπη* καὶ *Μακροβ. Σατ. Α*, 17.

— Ἵπάρχει ἄρ' γε νοῦς, δίσπων παρ' ἡμῖν τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἡμῶν φιλολογίας; Τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει ἐν τῷ ἐφεξῆς φυλλαδίῳ.

(83) Τούτων τὰ ὀνόματα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ πίνακος, ἔθθα ἐτοποθέτησεν αὐτὰ ὁ Σιοστέλλος, περιειλημμένα εἰς παρενθέσεις. Ἀγνοῶ ὁμως πόθεν ἐγνώρισεν ὁ σοφὸς περιηγητὴς τὸ νησίδιον *Νησιόπη*, τὴν ὁποίαν τοποθετεῖ μεταξὺ Ἀντίσσης καὶ Σιγρίου ἀκρωτηρίου. Εἶναι γνωστὸν, ὅτι δὲν μνημονεύεται τι περὶ αὐτῆς οὔτε παρὰ Στράβωνι, οὔτε παρὰ Πλινίῳ, οὔτε παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ. (Απορῶ πῶς ὑπέπεσεν εἰς τὸ λάθος τοῦτο ὁ φιλόπονος Πλίνιος, διότι ἐγὼ ἐξ ἐναντίας εὐρίσκω παρὰ τῷ Στεφάνῳ τὰ ἐξῆς «*Νησιόπη* (γρ. ἕως *Νησιόπη*) νῆσος Λέσβου, ἣ τὸν Σίγιον λιμένα ποιοῦσα». Καὶ ὁ Σουΐδας δὲ ἀναφέρει τὴν νῆσον ταύτην, λέγων «*Νησιόπη*, νῆσος Λέσβου τὸν Σίγιον φατὶ λιμένα ποιοῦσα».)

(84) Στράβ. ΙΓ', 618. Κασ. σ. 435. ἔφ. ἐκδ. Τσχ. Παρβλ. Ποκόκκ. αὐτ. σ. 26.

(1) Μιονιέτ. Τ. Γ', σ. 60.